

GAZIANTEP UNIVERSITY
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCESJournal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Cumhuriyet Dönemi'nde Turizm Eğitimi

Tourism Education in the Republican Period

Müjdat ERTÜRK^{a*}^a Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Ankara / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-6627-3605

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 11 Ekim 2023

Kabul tarihi: 21 Ekim 2023

Anahtar Kelimeler:

Cumhuriyet Dönemi,

Turizm eğitimi,

Örgün turizm eğitimi,

Yaygın turizm eğitimi.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: October 11, 2023

Accepted: October 21, 2023

Keywords:

Republican Period,

Tourism education,

Formal tourism education,

Non-Formal tourism education.

ÖZ

Turizm sektörü 1950'li yıllardan sonra en hızlı gelişen sektörlerden biri olmuştur. Olağanüstü gelişmelerin yaşandığı istisnai dönemler dışında, her geçen yıl turizm hareketlerine katılan turist sayısı artmış, buna paralel olarak turistlerin bu turizm hareketlerini gerçekleştirirken yapmış oldukları harcamalar da büyük artış göstermiştir. Küresel çapta büyük artış gösteren turizm gelirlerinden istenen payı alabilmek ülke ekonomileri açısından oldukça önemli hâle gelmiştir. Bununla beraber, ülkelerin ekonomilerinde, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, her geçen gün önemini ve ağırlığını artıran turizm sektöründe rekabet de hızla artmıştır. Bu rekabette öne çıkmak için müşteri memnuniyetinin sağlanması ve sunulan hizmet kalitesi en önemli faktörler olarak kabul edilmektedir. Yoğun insan emeği gerektiren sektörlerin başında gelen turizm sektörü, müşteri ile direkt etkileşimin de en üst düzeyde olduğu sektörler arasındadır. Bu özellikler nedeni ile turizm sektöründe çalışanların niteliklerinin istenilen düzeyde olması müşteri memnuniyeti ve sunulan hizmet kalitesi açısından önem arz etmektedir. Turizm sektöründe istenilen nitelikte çalışanların yetiştirilebilmesi için ülkelerin uyguladıkları turizm eğitimi politikaları ve uygulamaları önem arz etmektedir. Planlı döneme kadar turizm eğitimi sistemi kurulamayan Türkiye'de, planlı dönemler esnasında yapılan çalışmalarla bu amaca ulaşılmıştır. Türkiye'de başlangıçta yaygın eğitim faaliyetleri ile başlayan turizm eğitimi önce ortaöğretim düzeyinde örgün eğitim, daha sonraları önlisans, lisans, lisansüstü düzeyde olmak üzere örgün eğitimin tüm kademelerine yayılmıştır. Bu çalışmada ağırlıklı olarak planlı dönemler olmak üzere, Türkiye'de gerçekleştirilen turizm eğitiminin tarihçesi, yapısal durumu, yaygın ve örgün turizm eğitimi çalışmaları ele alınmıştır.

ABSTRACT

After the 1950s, one of the fastest growing sectors has been the tourism sector. Except for exceptional periods of extraordinary developments, the number of tourists participating in tourism movements has increased every year, and in parallel with this, the expenditures made by tourists while performing these tourism movements have also increased significantly. It has become very important for the economies of countries to get the desired share from tourism revenues, which have increased significantly on a global scale. In the tourism sector, which increases its importance and weight day by day in the economies of countries, especially in underdeveloped and developing countries, competition has also increased rapidly. In order to stand out in this competition, ensuring customer satisfaction and service quality are recognized as the most important factors. The tourism sector, which is a labor-intensive sector, is among the sectors where face-to-face interaction with customers is at the highest level. Due to these characteristics, it is extremely important that the qualifications of employees in the tourism sector are at the desired level in terms of customer satisfaction and service quality. In order to train employees with the desired qualifications in the tourism sector, tourism education policies and practices implemented by countries are important. In Türkiye, where a tourism education system could not be established until the planned period, this goal was achieved with the studies carried out during the planned periods. Initially, tourism education in Turkey started with non-formal education activities and then spread to all levels of formal education, including formal education at the secondary level, associate, undergraduate and graduate levels. In this study, the history, structural status, non-formal and formal tourism education activities in Türkiye, mainly in the planned periods, are discussed.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: mujdat.erturk@hbv.edu.tr

EXTENDED ABSTRACT

The tourism sector has an important place in the economies of underdeveloped and developing countries due to its income-generating effect, multiplier effect that creates demand for other sectors, its effect on the balance of payments, its employment generation effect and its effect on balanced development between regions. As a result of the increasing expectations of tourists in the services provided due to their increasing awareness, customer satisfaction and service quality have become important. As in other service sectors, while providing services in the tourism sector, tourists and employees need to be in constant face-to-face communication. From this point of view, employees serving in the tourism sector must have the desired qualifications in order to ensure customer satisfaction. In order to train qualified employees, there is a need for quality vocational tourism education.

Vocational education is defined as the education given to individuals to acquire the knowledge, skills, attitudes and professional practice that are the requirements of a profession (Şahinkesen, 1992). Vocational tourism education is one of the fields within the vocational education system. Vocational tourism education is all kinds of activities carried out to give students at all levels the awareness of tourism and the basic principles of hospitality, to increase the general and professional knowledge of the personnel working in the tourism industry and to train specialists, practitioners and technicians in the tourism industry in the qualities of managers, researchers (Olalı, 1973). However, when it comes to tourism education, in addition to vocational education, there is type of tourism education such as general tourism education. General tourism education is the provision of general tourism education through 2- to 3-hour courses in order to instill tourism awareness in students studying in schools other than vocational tourism education institutions. In order to achieve the above-mentioned objectives, serious studies have been carried out in the field of tourism education from the foundation of the Republic until today, when we have reached the 100th anniversary of the Republic, and tourism education has been an important field in the Turkish Education System, especially after the planned period.

Until 1890, there was no regulation on tourism education, but with the regulation made on October 29, 1890 for the first time, the "Regulation No. 190 on Interpreters for Travelers" was put into effect (Ünlüönen, 1990). Shortly after the establishment of the government of the Republic of Türkiye, the "Decree on Interpreters and Guides for Foreign Travelers" dated November 8, 1925 and numbered 2730 was published and an 11-article regulation on interpreters and guides was introduced. Immediately after the proclamation of the Republic, the "Turkish Society of Travelers" was established on November 6, 1923 in order to prevent the guide business, which was mainly carried out by minorities, from becoming a negative propaganda tool for foreign tourists. With the Decree No. 2730 issued in 1925, the task of organizing the evaluation and training of guides, which was under the authority of the municipalities, was given to this institution due to the inadequacies of the municipalities.

Until 1953, training activities were carried out only for tourism guides, but for the first time in 1953, tourism vocational courses were opened in Ankara and Izmir Trade High Schools. In these courses, which were opened in cooperation with the Ministry of National Education and the General Directorate of Press and Publication and Tourism, tourist waiter training was provided (Ünlüönen and Boylu, 2005). Again in the early 1950s, two short-term courses were organized in Ankara and Istanbul to train waiters and cooks, and these courses were continued for a period and then closed (Çiçek et al., 2014).

The Sixth National Education Council held in 1957 was one of the turning points in terms of tourism education. In the council, it was suggested that the legislation on training personnel for the tourism sector should be organized according to new conditions, courses should be opened for the needs of touristic places, and the Ministry of National Education should open a modern school for the training of tourism personnel in the long term (Toker, 2018). Taking this suggestion into consideration, the establishment of a school was initiated and the Ankara Hotel Management School was opened in 1961. This school was the first school to provide formal vocational tourism education. Tourism education at the associate degree level was first offered in 1974-1975 academic year at Aydın Associate Degree School affiliated to Ege University Faculty of Economics and Administrative Sciences. Tourism education at the undergraduate level started for the first time in 1965 with the addition of a tourism department to the Higher Teachers College of Commerce established in 1956 and named Ankara Higher Teachers College of Commerce and Tourism. Postgraduate education in the field of tourism started in 1964 with the establishment of the Tourism Institute at Izmir Academy of Economic and Commercial Sciences. In 1969, the Institute of Economic Geography and Tourism was established under the Faculty of Economics at Istanbul University.

As of the 2022-2023 academic year, a total of 299,551 students, including 16,742 students in the field of Accommodation and Travel Services and 93,772 students in the field of Food and Beverage Services at the secondary education level, 117,972 students in 15 different programs in associate degree programs, 64,095 students in 16 different programs in undergraduate programs, 5,894 students in 26 different programs in master's programs, and 1,076 students in 8 different programs in doctoral programs, are receiving formal vocational tourism education.

Although there are many institutions providing vocational tourism education in Türkiye, the fact that the sector still needs qualified labor force can be evaluated as the fact that the vocational tourism education is not reaching its goal. Today, approximately 300,000 students receive vocational tourism education at secondary and higher education levels. Despite this number of students, the reasons for the shortage of qualified labor force in the sector should be investigated in all aspects and solutions should be found.

Giriş

İkinci Dünya Savaşı sonrası havayolu taşımacılığının gelişmesi, enformasyon kaynaklarının çeşitlenmesi ile bilgiye ulaşımın kolaylaşması, çalışma hayatında meydana gelen iyileşmeler sonrası gelişim ivmesi artan turizm sektörü, ekonomik büyüklük açısından önemli sektörlerin arasına girmiştir. Turizm sektörü; gelir yaratıcı etkisi, diğer sektörlerle talep yaratan çarpan etkisi, dış ödemeler dengesine etkisi, istihdam yaratma etkisi ve bölgeler arası dengeli kalkınmaya etkisi gibi nedenler ile ülke ekonomilerinde ve global ekonomide önemli bir ağırlığa sahiptir.

Turizm sektöründeki hızlı gelişme ve her geçen gün artan turizm gelirleri, bu gelirden daha fazla pay almak isteyen ülkeler arasındaki rekabeti de artırmıştır. Turistlerin giderek daha bilinçli olmaları nedeni ile sunulan hizmetlerde beklentilerinin yükselmesi müşteri memnuniyeti ve hizmet kalitesini önemli hâle getirmiştir. Yoğun bir işgücü gereksinimi duyan turizm sektöründe müşteri memnuniyetini sağlayabilecek kalitede hizmetin sunulabilmesi için nitelikli çalışanlar önemli bir rol oynamaktadır. Farklı hizmet kollarında olduğu gibi turizm sektöründe de üretilen hizmetlerin turistlere sunumu doğrudan çalışanlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu durum da turistler ile çalışanların hizmet üretimi ve tüketimi sırasında direkt iletişim hâlinde olmalarını gerektirmektedir. Bu gereklilik nedeni ile çalışanların tutumları, müşteriye karşı davranışları ve performansları; müşteri memnuniyetini, müşteri bağlılığını ve hizmet kalitesini etkileyen önemli unsurlar olarak kabul edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında; turizm sektöründe hizmet veren çalışanların müşteri memnuniyetini sağlayabilmeleri için istenen niteliklerle donatılması önemli hâle gelmektedir. İstenen nitelikleri taşıyan işgörenlerin sektöre kazandırılabilmesi için ise kaliteli mesleki turizm eğitimine ihtiyaç duyulmaktadır.

Eğitim; “yeni kuşakların, toplum yaşayışında yerlerini almak için hazırlanırken gereken bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etmek etkinliğidir” (Başaran, 1992) olarak tanımlanmaktadır. “Sosyal ve ekonomik anlamda gelişme ve ilerlemenin ilk koşullarından biri, bireyin iyi bir şekilde yetiştirilmesi ve geliştirilmesidir. Bu nedenle en basit anlatımla eğitim, gerekli nitelik ve nicelikteki bu insan gücünün yetiştirilmesi süreci olarak tanımlanabilmektedir” (Kocabaş, 1994).

Ülkelerin üretimlerini sürdürebilmek için ihtiyaç duydukları nitelik ve nicelikteki insangücünü yetiştirebilmeleri için mesleki eğitim önem arz etmektedir. “Mesleki eğitim, bir mesleğin gereklilikleri olan bilgi, yetenek, tavır ve mesleki pratiğin kazanılması için bireye verilen eğitim olarak tanımlanmaktadır” (Şahinkesen, 1992). “Mesleki eğitim, henüz yeterli uzmanlığı edinmemiş ya da belirli bir oranda edinmiş işgücünü uzmanlık gerektiren işlere hazırlamak için verilen eğitim olarak da tanımlanabilir” (Olçay, 2008). “Mesleki eğitimin temelini insan, sürecini eğitim, amacını da istihdam oluşturmaktadır” (Hacıoğlu, 1992). Böylece işgücüne ihtiyaç duyan sektörlerin beklentileri doğrultusunda potansiyel işgücü yetiştirilerek istihdam edilebilir hâle gelmesi sağlanmaktadır.

Turizm eğitimi, mesleki eğitim sisteminin içinde yer alan alanlardan biridir. “Turizm eğitimi; her düzeydeki öğrencilere turizm bilincini, misafirperverliğin temel prensiplerini vermek, turizm endüstrisinde çalışan personelin; genel ve mesleki bilgilerini artırmak ve turizm endüstrisine yönetici, araştırmacı niteliklerinde uzman, uygulayıcı, teknisyen yetiştirmek için yapılan her türlü faaliyetlerdir” (Olalı, 1973). Ancak turizm eğitimi denilince, mesleki eğitimin yanı sıra, genel turizm eğitimi, sosyal düzeyde turizm eğitimi başlıkları altında incelenen çeşitlere rastlanmaktadır. “Genel turizm eğitimi; mesleki turizm eğitimi veren meslek okullarının dışında kalan diğer okullarda öğrenim gören öğrencilere turizm bilincinin aşılması amacıyla 2-3 saatlik derslerle genel turizm eğitiminin verilmesidir” (Olalı, 1990).

Sosyal turizm eğitimi ise; toplumda turizm bilincini oluşturmak, doğal ve kültürel kaynakları koruma farkındalığını geliştirmek, dil, din, ırk vb. yönlerden ayırım yapmadan bütün turistlere eşit ve dürüst bir şekilde davranma alışkanlığını yerleştirmektir. Sosyal turizm eğitimi için; kamu ve özel kuruluşların hizmetiçi eğitim programlarından, turizm ile ilgili bakanlıkların çalışmalarından, yerel yönetimlerin çalışmalarından, basın ve yayın organlarından yararlanılmaktadır (Olalı, 1990). Turizm eğitiminin amaçları; turizm sektöründeki işletmelerin ihtiyaç duydukları nitelikli personel temini, meslek eğitimi yoluyla teori ve uygulama arasında bir köprü olmak, turizm sektörünün gelişimine yardımcı olmak, toplumlar arasında sevgi ve kardeşliği güçlendirmek, turizm sektöründe çalışan kişilerin deneyimlerini geliştirmek, insanların turizm sektörüne yakın olmalarını sağlamak, vatandaşlar arasında olumlu turizm bilincini teşvik etmek olarak sıralanmaktadır (Sezgin, 2001).

Yukarıda sayılan amaçların gerçekleştirilebilmesi için Cumhuriyetin kuruluşundan, 100. Yılına geldiğimiz bugünlere kadar turizm eğitimi alanında ciddi çalışmalar yapılmış, özellikle planlı dönem sonrası Türk Eğitim Sistemi içinde turizm eğitimi önemli bir alan olmuştur. Bu çalışmada ağırlıklı olarak planlı dönemler olmak üzere, Türkiye’de gerçekleştirilen turizm eğitiminin tarihçesi, yapısal durumu, yaygın ve örgün turizm eğitimi çalışmaları ele alınmıştır. Bu bağlamda; kanun, yönetmelik, raporlar ve daha önce yapılmış konu ile ilgili bilimsel araştırmalar ikincil kaynak olarak kullanılmış, çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi yönteminden faydalanılmıştır.

Planlı Dönem Öncesi Türkiye’de Turizm Eğitimi

Osmanlı Dönemi ve planlı dönem öncesi turizm eğitime yönelik bazı adımlar atılmış olsa da günümüzde Türkiye’de uygulanan turizm eğitiminin temelleri planlı dönemle birlikte atılmaya başlanmıştır. 1890 yılına gelene kadar Osmanlı Dönemi’nde turizm eğitimi ile ilgili çalışmaya rastlanmazken, ilk defa 29 Ekim 1890’da yapılan düzenleme ile 190 Sayılı “Seyyahlara Tercüman Edenler Hakkında Nizaname” yürürlüğe konmuştur (Ünlüöner, 1990). Altı maddelik bu nizannamede rehberlik yapmak isteyenlerin taşınması gereken şartlar ve rehberlik belgesi almak için uygulanacak prosedürler belirlenmiştir (Ahipaşaoğlu, 2001). Nizannameye göre rehberlik belgesi almak isteyenlerin bilgi düzeylerinin bir komisyon tarafından değerlendirilmesi, yeterli bilgisi olmayanların eğitime alınması hükme bağlanmıştır. Adayların değerlendirme ve eğitim yetkisi belediyelere verilirken, nizannamenin yürütme yetkisi İçişleri Bakanlığına verilmiştir.

Cumhuriyetin kurulmasından kısa bir süre sonra, “8 Kasım 1925 tarih ve 2730 sayılı Ecnebi Seyyahlara Tercümanlık ve Rehberlik Edecekler Hakkında Kararname” yayınlanarak tercümanlık ve turist rehberliği yapacaklara ilişkin 11 maddelik bir düzenleme getirilmiştir. Bu kararname ile rehberlik mesleğinde eğitimin önemi de vurgulanmış, rehberlere eğitim ve sınav sonrası belge verme yetkisi belediyelere verilmiştir (Değirmencioğlu, 2001). Ancak o günün koşullarında belediyeler bünyesinde hem eğitim verecek, hem de değerlendirme yapacak yeterlilikte personel bulunmaması ve belediyelerin konuya yeterli hassasiyeti göstermemeleri nedeni ile (Ünlüöner, 1990) istenilen gerçekleştirilememiş, aksine usulen yapılan sınavlarla yetersiz kişilere rehberlik belgeleri verilmiştir (Değirmencioğlu, 2001).

Cumhuriyetin ilanından hemen sonra ağırlıklı olarak azınlıklarca sürdürülen rehberlik işinin yabancı turistlere yönelik olumsuz bir propaganda aracı olmasını önlemek amacıyla 6 Kasım 1923 tarihinde “Türk Seyyahin Cemiyeti” faaliyetlerine başlamıştır. Gönüllü olarak turist rehberliği ve tercümanlık yapma arzusunda, yabancı dil bilgisine sahip bir grup Türk tarafından kurulan bu cemiyet, 1926 yılında “Türkiye Turing Klubü” 1930 yılında ise “Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu” adını almıştır (Gülersoy, 1990). 1925 yılında çıkarılan 2730 sayılı kararname ile belediyelerin yetkisinde olan rehberlerin değerlendirme ve eğitim işlerinin

düzenlenmesi görevi belediyelerin yetersizlikleri nedeni ile bu kuruma verilmiştir. Bu yetkinin verilmesi ardından Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, bütün tercüman-rehberleri eğitimden geçirmiş, sınavlara almış ve rehberlik mesleğini lisansla yapılan bir meslek hâline getirmiştir (Ahipaşaoğlu, 2001). Kurum ayrıca; Türkiye'nin ilk tanıtım afişlerini, şehir rehberlerini, müze broşürlerini, karayolları haritasını bastırarak, yabancı dil kursları açarak, turizm araştırmaları hazırlayıp ve yayımlayarak, turizm ile ilgili kongre ve konferanslar düzenleyerek Türkiye’de turizmin gelişmesi noktasında öncü ve önemli bir rol oynamıştır.

1928 yılında İstanbul Vilayeti İktisat Müdürlüğü tarafından, 1935 yılında belediye turizm şubesi tarafından rehber yetiştirmek için kurslar açılmıştır (Çimrin, 1995). 1951 yılında Türkiye Milli Talebe Federasyonu üniversitelerde okuyan iyi derecede yabancı dil bilgisine sahip olan öğrencilere yönelik kurslar açarak 129 öğrencinin rehber olmasını sağlamıştır (Değirmencioğlu, 2001). Aynı federasyon sonraki yıllarda da rehberlik kursları açmaya devam etmiştir.

1953 yılına kadar sadece turizm rehberliğine yönelik eğitim çalışmaları yapılırken ilk defa 1953’te Ankara Ticaret Lisesi ve İzmir Ticaret Lisesi’nde turizm meslek kursları açılmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı ve Basın Yayın Turizm Genel Müdürlüğü işbirliğiyle açılan bu kurslarda turistik garsonluk eğitimleri verilmiştir (Ünlüöner ve Boylu, 2005). Yine 1950’li yıllarda Ankara, İstanbul’da garson ve aşçı yetiştirmeye yönelik iki kurs düzenlenmiş, bu kurslar bir dönem devam ettirildikten sonra kapatılmıştır (Çiçek vd., 2014). Aynı yıllarda belediye ve talebe birliklerinin turist rehberi yetiştirme kursları da devam etmiştir.

18 - 23 Mart 1957 tarihlerinde gerçekleştirilen VI. Millî Eğitim Şûrası turizm eğitimi açısından dönüm noktalarından biri olmuştur. Şûrada turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu çalışanların yetiştirilmesi için gerekli mevzuatın günün şartlarına göre düzenlenmesi, turistik yerlerdeki yoğun ihtiyaç için o bölgelerde kurslar açılması, Millî Eğitim Bakanlığı’nın uzun vadede turizm personelinin yetiştirilmesi için modern bir okul açması önerilmiştir (Toker, 2018). Öneri dikkate alınarak Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulacak turizm dairelerinin kuruluşu için tahsis edilen 6 Milyon Liralık hibenin 1,5 Milyon Lirası Millî Eğitim Bakanlığı’na aktararak otelcilik okulu kurulması çalışmalarına başlanır. Açılacak okulun idareciliğini yapacak kişi olan Yunus Arslan 1960 yılında Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Cornell University School of Hotel Administration bölümüne eğitime gönderilir (Toker, 2018). Bu esnada Ticaret Turizm Öğretmen Okulunda görevli hocalar ve Ankara Otelcilik Okulunun açılması ile bizzat ilgilenen Uluslararası Kalkınma Teşkilatı Başkan Yardımcısı Anthony R. Lanza tarafından müfredat programı hazırlanarak 1961 yılı Eylül ayında ortaokul mezunu 50 öğrenci hem yazılı sınav hem de sözlü sınava alınarak ilk öğrenciler olarak okula kayıtları yapılır. 1961 yılından 1969-1970 eğitim öğretim yılına kadar “*teknik*” (servis ve mutfak) ve “*idari*” (resepsiyon ve kat hizmetleri) olarak isimlendirilen bölümler, 1969-1970’den sonra resepsiyon, servis, mutfak ve kat hizmetleri bölümü şeklinde ayrılır. Öğrenim süresi üç yıl olan okulda ülkenin ihtiyaç duyduğu turizm personelinin sistemli bir şekilde eğitimi amaçlanır, bu aynı zamanda örgün eğitim yoluyla verilen ilk turizm eğitimi olması açısından önemli bir gelişmedir.

Ankara Otelcilik Okulu’nun ilk iki eğitim öğretim yılında (1961-1962 ve 1962-1963) “Teksifiler” ismi verilen, lise öğrenimini ülkenin iyi okullarında tamamlamış, 48 lise mezunu genç de bir yıllık yoğunlaştırılmış eğitim için alınmıştır (Toker, 2018). Buradaki ana amaç, ülkede açılmaya başlayan zincir otellerin ihtiyaç duyduğu kalifiye turizm personelinin bir an önce yetiştirilmesidir. Yoğunlaştırılmış program için farklı bir müfredat belirlenir ve bir yıllık eğitimin ardından öğrenciler çalışmak için otellere gönderilir (Toker, 2018). Okul kendi mezunlarını vermeye başlayınca yoğunlaştırılmış program sona erdirilir.

OTELCİLİK OKULUNUN HAFTALIK DERS DAĞITIM CETVELİ					
	Temel	Yemek ve İçki kontrolü, hazırlığı Teknik		Otel İdaresi, Resepsiyon ve Kat Hizmetleri İdari	
	1. Yıl	2. Yıl	3. Yıl	2. Yıl	3. Yıl
KÜLTÜREL					
Türkçe	2	2	2	2	2
Birinci Yabancı Dil	5	4	4	4	4
İkinci Yabancı Dil	—	2	2	2	2
Matematik I ve II	2	2	—	2	—
Etiket (Münferet adalı)	2	—	—	—	—
Turistik Coğrafya	2	—	—	—	—
Müze Psikolojisi I - II	—	2	2	2	2
Türk Turizm Tarihi	—	2	—	2	—
Ekonomi	2	—	—	—	—
MESLEK DERSLERİ (NAZARİ)					
Otel ve Lokanta Teşkilat Prensipleri	4	—	—	—	—
Temizlik ve Hijyene	2	—	—	—	—
Oda Kimyası I ve II	—	2	2	—	—
Personel İdaresi ve Eğitim	—	—	2	—	2
Yemek ve İçki Kontrolü	—	—	2	—	2
Muhabere ve İlaçlık	—	—	—	2	2
Muhasebe I ve II	—	—	—	4	4
Otel Hukuku	—	—	—	—	2
MESLEKİ DERSLER (PRATİK)					
Kat Hizmetleri	4	—	—	2	—
Temel Yemek Hazırlığı ve Servisi	6	—	—	—	—
Yemek ve İçki Hazırlığı I, II	—	4	4	—	—
Yemek ve İçki Servisi I, II	—	4	4	4	4
Şaraplar ve İçkiler	—	2	—	—	—
Oteller için Tathil Fen Hüğüleri	—	—	4	—	4
Vedihurçluk	—	—	2	—	—
Daktilo	—	4	—	4	—
Resepsiyon	—	—	—	2	2
Beden Eğitimi	1	1	1	1	1
Askerlik	1	1	1	1	1
Seminer Saati (Saati duruma göre ayarlanacaktır)	—	—	—	—	—
	34	34	34	34	34
İş Tecrübesi (Kararışılmalıdır gibi)	6	6	6	6	6
	40	40	40	40	40

Resim 1. Ankara Otelcilik Okulu'nun İlk Ders Dağıtım Çizelgesi

Kaynak: Toker, 2018

Ankara Otelcilik Okulu'nun açılması planlı dönem öncesi turizm eğitimi alanındaki en önemli gelişmelerden biri olmuş, planlı dönemlerde turizm eğitimi konusunda yapılacak çalışmaların da altyapısını oluşturmuştur.

Planlı Dönemlerde Türkiye'de Turizm Eğitimi

Türkiye'nin 1950-1960 yılları arasında yaşadığı plansız ve programsız büyüme hamlesinin sonucu olarak yaşadığı ekonomik ve toplumsal sorunlardan sonra yapılacak işlerin bir plana bağlanması gerekliliği genel kabul gören bir görüş olmuştur. Bu görüş toplumun ilgili kesimlerinin ve akademisyenlerin katkısı ile 1961 Anayasasına alınarak, Türkiye'de planlı kalkınma dönemleri başlamıştır. 1961 Anayasası ile ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı planlı, programlı, denetlenebilir bir şekilde gerçekleştirebilmek, ülkenin imkânlarını daha verimli kullanabilmek için Kalkınma Planlarının hazırlanarak uygulanması hükme bağlanmıştır. Ayrıca ekonomik sistemin karma sistem şeklinde yürütülmesi, kamu ve özel sektördeki işletmelerin faaliyetlerini birbirlerini tamamlayacak şekilde sürdürmeleri gerektiği prensibi benimsenmiştir. Bu amaçları gerçekleştirebilmek, plan ve programları yapmak, kurumlar arası koordinasyonu sağlayabilmek için 1960 yılında Başbakanlığa bağlı Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur. Bu tarihten sonra, belirlenen amaçları gerçekleştirmek için hükümetlere yol gösterici olmak amacıyla, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından beş yıllığına

hazırlanan kalkınma planları hazırlanmaya ve uygulanmaya başlamıştır. 2011 yılında Devlet Planlama Teşkilatının kapatılması ile bu görev önce Kalkınma Bakanlığı'na, daha sonra da Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'na verilmiştir.

Turizm eğitimi konusunda beş yıllık kalkınma planlarında çeşitli hükümler yer almış, turizm sektörünün gelişimine paralel olarak turizm eğitiminin de gelişimi sağlanmaya çalışılmıştır. Beş yıllık kalkınma planlarının yanı sıra, turizm eğitimi konusu Milli Eğitim Şûraları ve Turizm Şûralarında da gündeme gelmiş, turizm eğitiminin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için bu şûralarda tavsiye kararları alınmıştır.

Kalkınma Planlarında Turizm Eğitimi

I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1963-1967); "Turizm personeli eğitimine öncelik verilecektir, eğitim ve halk eğitim programlarında bölgedeki turistik eserlerin tanıtılması ve benimsetilmesi hususları göz önünde tutulacaktır." hedeflerine yer verilmiş, bu hedefe ulaşabilmek için ortaöğretim çağındaki gençlerin mesleki ve teknik yönlendirilmesi, en alt kademeden en üst kademeye kadar tamamı ile sektörler ile bağlantılı, sektörlerin altyapı ve gereksinimleri ile uyuşan bir sistemin kurulması ve yürütülmesi gerektiği belirtilmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (a),t.y.).

II. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1968-1972); turizm eğitimi ve öğretimi çalışmalarının yürütülmesi, turizm teşvik politikalarının uygulanması için gereken düzenlemelerin istenilen düzeyde yapılamadığı, turizmi teşvik edici malî ve hukukî tedbirlerin yetersiz olduğu tespiti yapılarak "Çeşitli kamu kuruluşları tarafından yürütülen turizm eğitimi ve öğretimi çalışmalarının koordine hâlde ele alınabilmesi için bir «Turizm Eğitimi ve Öğretimi Millî Merkezi» kurulacaktır." hedefine yer verilmiştir (T.C.C.SBB (b),t.y.).

III. Yıllık Kalkınma Planı'nda (1973-1977); "Turistik konaklama tesisleri personel eğitiminin başarıya ulaştırılması gayesiyle eğitimin akademik eğitim yerine beceriye dönüştürmesi sağlanacak, konaklama tesislerinde resmi eğitim görmüş personel istihdamı sağlamak yanında bu personelin yıl boyunca istihdamını sağlayıcı tedbirler de alınacaktır." hedefine yer verilmiş, bu hedefin gerçekleştirilebilmesi için meslek lisesi öğrencilerine meslekleriyle ilgili alanlarda yükseköğretime geçişlerinde imkan sağlanması, otelcilik okullarının orta kademe yönetici yetiştirmek için "Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi"ne dönüştürülmesi, alt kademelerde çalışacak turizm personelinin yetiştirilmesi için "Pratik Otelcilik ve Turizm Okulları" açılması planlanmıştır (T.C.C.SBB (c),t.y.).

IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1979-1983); eğitimli işgücü hedefine uygun olarak, meslek eğitimin ve teknik öğrenimin önceleneceği belirtilerek, "turizm alanındaki atılımlarda zaman yitirmemek için, varolan kamu kuruluşlarıyla özel kuruluşlardan en verimli şekilde yararlanılacaktır; ev turizmi özendirilecek ve turizm eğitimi yaygınlaştırılıp hızlandırılacaktır." ifadesi yer almıştır. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının öngördüğü ilkeler gereğince, turizm eğitimi politikasının yeniden değerlendirilerek, Türkiye'nin ihtiyaçlarını giderecek biçimde düzenlenmesi ve turizm eğitimi veren kurumlar arasındaki koordinasyonun Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tarafından sağlanması öngörülmüştür (T.C.C.SBB (d),t.y.).

V. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1985-1989); eğitim öğretim faaliyetlerinin yaşama hazırlar nitelikte olması, ülke kalkınmasının temeli olan işgücünün sağlanması ve Türk Eğitim Sisteminde yer alan her kademe eğitimin niteliğinin yükseltilmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda ana hedefi meslek erbabı yetiştirmek olan mesleki eğitim sisteminin günün şartlarına göre tekrar planlanması gerektiği belirtilmiş, ağırlıklı olarak İngilizce eğitim veren "Anadolu Mesleki ve Teknik Liseleri"nin açılması kararı alınmış, bu karardan sonra Otelcilik ve Turizm Liseleri, "Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri"ne dönüştürülmüştür. Turizm alanında

işletmecilik eğitime ağırlık verilmesi, devletçe desteklenmesi ise planda yer alan turizm eğitimi ile ilgili diğer bir husustur (T.C.C.SBB (e),t.y.).

VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1990-1994); turizm sektörü için tahsis edilen kamu kaynaklarının, eğitim ve alt yapının geliştirilmesine ayrılacağı belirtilmiştir. Bu sayede turizm sektöründe doğrudan ve dolaylı olarak çalışanların sektörün ihtiyacına cevap verecek yeterli sayıya ulaştırılması ve eğitimler verilerek mesleki beceri ve bilgilerinin artırılması hedeflenmiştir. Mesleki ve teknik eğitimde, endüstri meslek liseleri ile otelcilik ve turizm meslek liselerinin açılmasının öncelenmesi, özel sektörün de bu tür okulları açması için teşvik edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Yükseköğretime devam edecek olan meslek lisesi öğrencilerinin kendi alanlarında bir yükseköğrenim kurumunu seçmelerine yönelik özendirici tedbirlerin alınması, ara kademede çalışacak liyakatlı işgücü sağlayan meslek yüksekokulları ile teknik ve mesleki liselerin birbirilerini tamamlayan biçimde programlarının hazırlanması gerektiği belirtilmiştir. Talep olmayan dalların kapatılması ve çok sayıda farklı alan açılmasından kaçınılarak, elektronik, bilgisayar, turizm, hemşirelik, sağlık teknisyenliği alanlarına öncelik verilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir (T.C.C.SBB (f),t.y.).

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1996-2000); eğitim öncelikli sektör kabul edilmiş, hem örgün eğitim, hem de yaygın eğitimin geliştirilerek ekonomik kalkınma ve sosyal refahın artmasının koşullarından biri olan, Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu işgücünün yetiştirilebilmesi amaçlanmıştır. Sektörlerde hizmet kalitesinin yükseltilebilmesini sağlamak adına sertifikasyon sisteminin hayata geçirilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Bu amaçla meslek standartlarının belirlenmesi, standartların gerektirdiği sınav ve sertifikasyon sistemini hayata geçirilebilmek amacı ile Meslek Standartları Kurumu'nun kurulacağı belirtilmiştir. Sağlık, eğitim, bilim ve araştırma, turizm ve çevre sektörlerinin gelişimi dikkate alınarak, öncelikli olarak ilgili sektörlerin ihtiyacı olan nitelikleri taşıyan işgören yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Sekizinci Planda Mesleki Eğitimde aksaklıkların giderilmesi için "3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu"nda, değişiklikler yapılmıştır (T.C.C.SBB (g),t.y.).

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2001-2005); "Örgün ve yaygın mesleki-teknik eğitime ağırlık verilecek, ortaöğretimde mesleki-teknik eğitimin payı artırılacak, üniversitelere giriş sınavlarında normal liseler ile meslek ve teknik lise mezunları arasındaki farklı değerlendirmeler kaldırılarak, mesleki ve teknik eğitimin yaygınlaşması teşvik edilecek, mesleki-teknik eğitim programlarının meslek standartlarına dayalı olarak yapılması sağlanacak ve çalışma hayatı ile işlevsel işbirliği geliştirilecektir." ifadesi yer almıştır. Kademeler arası meslek eğitiminin daha verimli hâle gelmesi için "Meslek yüksekokulları ile mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları arasında program bütünlüğünü esas alan iş bölümü ve işbirliği kurulacak; nitelikli işgücünün yetiştirilmesinde önemli yeri olan meslek yüksek okullarında öğrencilerin uygulamalı eğitim almaları sağlanacaktır." hedefine yer verilmiştir. Turizm eğitiminde halen mesleki belgelendirme sisteminin kurulamamış olmasının hizmet kalitesi üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu belirtilerek, "Turizm eğitimi ve kalitesinde standardizasyonu, verimlilik ve iş kalitesinin gelişmesini ve istihdam için gerekli beceri düzeylerinin belirlenmesini sağlayacak belgelendirme sistemi getirilecektir" hedefi yinelenmiştir (T.C.C.SBB (h),t.y.).

IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2007-2013); Turizm eğitiminde hâlâ belgelendirme sisteminin hayata geçirilememiş olmasının hizmet kalitesini olumsuz etkilediği bu planda da dile getirilmiştir. "Sektörde yeni kapasite yaratmanın yanı sıra mevcut ürünün niteliğinin yükseltilmesine ağırlık verilecek, yeni aktörlerin, tanıtım, pazarlama, altyapı, turizm eğitimi ve çevre konularında görevleri ile kamunun turizm sektöründeki rolü yeniden tanımlanacaktır." ifadesi planda yer almıştır. Turizm sektörünün sağlıklı bir gelişim gösterebilmesi için uzun vadeye yayılan "Turizm Sektörü Ana Planı'nın hazırlanması gerektiği belirtilmiştir. Turizm eğitiminde ve kalitesinde standardizasyonun sağlanması, verimliliğin artırılarak ve hizmet

kalitesinin geliştirilmesi, nitelikli işgücü için gerekli beceri düzeylerinin belirlenmesi ve bu becerilerin belgelenmesine olanak verecek belgelendirme sisteminin uygulamaya geçirilmesi hedefi ortaya konmuştur (T.C.C.SBB (i),t.y.).

X. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2014-2018); mesleki belgelendirme sistemi ile alakalı yürütülen faaliyetlerin sektördeki tüm alanları içine alacak düzeyde yaygınlaştırılması gerektiği belirtilmiştir. Turizm sektöründeki çalışanların meslek bilgilerinin artırılarak, liyakatlı turizm işgörenleriyle turistlere daha kaliteli hizmet sunmaya gayret edileceği, sağlık turizmi sektöründe faaliyet gösteren işgörenlerin nitelik ve nicelik açısından geliştirilmesi hususu gündeme alınmıştır (T.C.C.SBB (i),t.y.).

XI. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2019-2023); “Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan protokol çerçevesinde yürütülecek uygulamalı eğitim programı ile turizm sektörünün ihtiyacı olan nitelikli ara eleman ihtiyacı karşılanacaktır.” ifadesi yer almış, turizm sektöründe çalışan işgörenler için Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından verilen işbaşı eğitimlere işletmelerin aktif olarak katılımının sağlanarak ve işletmelerden gelen her türlü eğitim talebinin karşılanacak eğitimlerin düzenlenmesi hedeflenmiştir (T.C.C.SBB (j),t.y.).

Milli Eğitim Şûraları'nda Turizm Eğitimi

Türk Eğitim Sistemi'ni şekillendirmek amacıyla, paydaşların fikir ve önerilerinin sunulup, tartışıldığı Millî Eğitim Şûraları, Millî Eğitim Bakanlığı'nın en yüksek danışma kurulu olarak kabul edilmektedir (Durmuş, 2018). “Şûralar, Türk Millî Eğitim Sistemini geliştirmek, niteliğini yükseltmek için eğitim ve öğretimle ilgili konuları tetkik eder; tavsiye niteliğinde kararlar alır” (Resmi Gazete, 2014a). “Millî Eğitim Şûraları, eğitimle ilgili paydaşların yanı sıra kamu kurum temsilcileri, yerel yönetim temsilcileri, sivil toplum örgütleri, sendikalar ve yabancı uzmanların katılımcı olarak gündem konularına veya eğitimin genel sorunlarına çözümler aradığı demokratik bir yapıya sahiptir” (Durmuş, 2018). İlk olarak 1921 yılında Heyet-i İlmiye adıyla yapılan şûra çalışmaları, 1939 yılında Millî Eğitim Şûrası adıyla düzenlenmiş, günümüze kadar da düzenlenmeye devam etmektedir.

1939, 1943, 1946, 1949, 1953 yıllarında yapılan Millî Eğitim Şûralarında mesleki ve teknik eğitime yönelik tavsiyeler yapılsa da, turizm eğitimine yönelik bir tavsiye kararı alınmamıştır. Millî Eğitim Şûraları'nda turizm eğitimi ilk defa 18-13 Mart 1957 tarihlerinde düzenlenen VI. Millî Eğitim Şûrası'nda gündeme gelmiştir. Şûranın dördüncü bileşiminde Ticaret Eğitimi Komisyonu Raporunda turizm eğitimi ile ilgili ilk tavsiye kararı alınmıştır (TTKB (a),t.y.).

III. Turizm Endüstrisine Personel Yetiştirme Mevzuu:

Basın Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü'nün turistik personel yetiştirilmesi mevzuundaki tebliği Komisyonumuzda okunmuştur: Bu tebliğde son seneler zarfında turizmin memleketimizde süratle gelişmesi dolayısıyla otel, lokanta ve eğlence yerlerinde çalışacak kalifiye personele şiddetle ihtiyaç hissedildiği bildirilmekte ve bu ihtiyacın mümkün olduğu kadar kısa bir zamanda ve en mükemmel bir şekilde karşılanması mevzuunun incelenmesi istenmektedir.

Komisyonumuz bu mevzu ile yakından ilgili Maarif Vekâleti, Çalışma Vekâleti, İş ve İşçi Bulma Kurumu, Matbuat Umum Müdürlüğü Turizm Dairesi ve Turizm Bankası gibi teşekküllerin yetkili temsilcilerinden mürekkep bir komisyon tarafından yer yer kurslar açılması hususunda alınacak tedbirlerin incelenmesi, İş ve İşçi Bulma Kurumunca İstanbul'da inşa ettirilmekte olup birkaç aya kadar bitirilerek devamlı olarak faaliyette bulunacağı bildirilen Garson Mektebinin faaliyete geçirilmesi için Maarif Vekâletinin muzaharetini ve ayrıca memleketimizde turizm personeli yetiştirilmesi gayesiyle modern manada bir mektebin açılması hususunda yakın alakasını temenniye şayan görmüştür.

Resim 2. Ticaret Eğitimi Komisyonu Raporu'nda İlgili Bölüm (TTKBa)

18-13 Mart 1957 tarihlerinde yapılan VI. Millî Eğitim Şûrası'nda; ülkemizde hızla gelişen otel, lokanta, eğlence işyerlerinin ihtiyaç duyduğu kalifiye personelin eğitilebilmesi için kurslar açılması, İş ve İşçi Bulma Kurumu tarafından İstanbul'da açılacak olan Garson Mektebi'nin açılması için Milli Eğitim Bakanlığı'nın yardımcı olması ve turizm personeli yetiştirmek için mesleki eğitim veren bir okulun açılması tavsiye edilmiştir (TTKB(a),t.y.). Bu gelişmenin ardından Ankara Otelcilik Okulu'nun kuruluş çalışmalarına başlanmıştır.

5-15 Şubat 1962 tarihlerinde düzenlenen VII. Millî Eğitim Şûrası'nda; "Turizm endüstrisinin memleketimiz için arz ettiği büyük önem karşısında bu alanda yüksek seviyede elemanlar yetiştirmek için yüksek dereceli turizm okulları açılmalıdır. Memleketimizin önemli turistik bölgelerinde olmak üzere şimdilik 2-3 yerde orta dereceli Otelcilik Okulu açılmalıdır. Bu okulların dersleri bazı genel bilgi dersleri dışında tamamen tatbiki olmalı ve öğrencilerin otel ve lokanta gibi iş yerlerinde bilfiil çalışmaları sağlanmalıdır." tavsiyesi yer almıştır (TTKB(b),t.y.).

28 Eylül 3 Ekim 1970 tarihlerinde düzenlenen VIII. Millî Eğitim Şûrası'nda; "İkinci devre ortaöğretimde, turizm (tercüman rehberlik) az masraflı tesis, araç ve gereç isteyen programlar arasında yer almakta; öğrenciye hangi programı seçerse seçsin ikinci devre ortaöğretim seviyesinde asgari bir genel kültür kazandırılması, iş alanının tanıtılması, sevdirilmesi ve kabiliyetlerin geliştirilmesi esastır. Otelcilik ve turizm ise masraflı tesis ve atelyeler gerektiren programlar arasında yer almakta; öğrenciye seçtiği programda nitelikli işçi seviyesinde bir meslek formasyonu kazandırmak esastır." ifadesi yer almıştır (TTKB(c), t.y.).

24 Haziran 4 Temmuz 1974 tarihlerinde düzenlenen IX. Millî Eğitim Şûrası'nda; ortaöğretim okullarında turist rehberliği dersi seçmeli dersler arasına koyulmuş, turizm kolu da eğitsel kol çalışmaları kapsamına alınmıştır (TTKB(d), t.y.).

23 26 Haziran 1981 tarihlerinde düzenlenen X. Millî Eğitim Şûrası'nda; çok amaçlı ortaöğretim kurumlarının açılması tavsiye edilmiş, bu okullarda öğrencilerin yükseköğrenime hazırlanırken, aynı zamanda bir mesleğe hazırlamak amacıyla akademik müfredatla birlikte teknik, tarım, ticaret, turizm vb. meslek alanlarındaki müfredatların en az bir tanesini uygulamaları karara bağlanmıştır (TTKB(e), t.y.).

18-22 Haziran 1988 tarihlerinde düzenlenen XII. Millî Eğitim Şûrası'nda; mesleki, teknik ortaöğretim kurumları öğretim programlarının, günün şartları ve ilgili sektörlerin ihtiyaçları gözetilerek devamlı bir şekilde geliştirilmesi; ilgili okulların eğitim sonrası mezunlarının istihdamının sağlanması amacına ulaşabilmesi için, tarım, sanayi ve hizmet sektörleri ile gereken işbirliğini kurmaları gerektiği belirtilmiştir. “3308 Sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu” uygulamalarının yükseköğretime olan aşırı talebi azaltabilmek için ekonomik ve sosyal düzenlemelerin yapılmasına karar verilmiştir. Aynı şûrada, üniversitelerin meslek dersleri öğretmeni yetiştiren teknik eğitim, mesleki eğitim vb. fakülte ve yüksekokullarına öğrencilerini, kız meslek, endüstri meslek, ticaret meslek, otelcilik ve turizm meslek lisesi mezunları arasında ÖSS ve Mesleğe Yatkınlık Testi ile almalarının daha verimli olacağı belirtilmiştir (TTKB(f), t.y.).

27-29 Eylül 1993 tarihlerinde yapılan XIV. Millî Eğitim Şûrası'nda; eğitim, işgücü, istihdam arasındaki ilişkiler gözetilerek, güncel iş hayatının gereksinimleri ile okul müfredatlarının birbiriyle uyumlu olmasının sağlanması, bunun sağlanabilmesi için de meslek standartlarının geliştirilmesi gerekliliği belirtilmiştir (TTKB(g), t.y.).

13-17 Mayıs 1996 tarihlerinde yapılan XV. Millî Eğitim Şûrası'nda; meslek lisesi mezunlarının, mezun oldukları alanlarda yükseköğrenim kurumlarına devam etmeleri hususunda teşvik edilmeleri tavsiye edilmiştir. Meslek liseleri ve meslek yüksekokullarının sayılarının artırılarak, meslek eğitimi verilirken öğrencilerin birden fazla mesleği yapacak donanımda yetiştirilmesinin hedeflenmesi gerektiği belirtilmiştir (TTKB(h), t.y.).

22-26 Şubat 1999 tarihlerinde yapılan XVI. Millî Eğitim Şûrası'nda; Avrupa Birliği ile uyum sürecinde mesleki ve teknik eğitim programlarının uluslararası kriterleri sağlayacak bir şekilde yürütülmesi gerektiği belirtilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı ve YÖK işbirliği ile mesleki ve teknik eğitim programlarından mezun olan öğrencilerin kendi alanlarındaki meslek yüksekokullarına sınavsız geçiş imkanı sağlayacak düzenlemelerin yapılması tavsiye edilmiştir. Önceki şûralarda gündeme gelen meslek standartlarının hâlâ hazırlanamadığı belirtilerek meslek standartlarının hazırlanmasının kurumsal bir temele oturtulması gerektiğinin altı çizilmiştir. Meslek standartlarının eğitim müfredatlarının ve ders içeriklerinin belirlenmesinde çok önemli olduğunun altı çizilmiştir. Mesleki ve teknik eğitim yapan okullara öğretmen yetiştiren fakülteler ile yüksekokullardaki öğrencilerin kendi sektörlerinde işbaşı eğitim görmelerinin kurumsallaştırılarak, yükseköğretim kurumlarının da ortaöğretimdeki mesleki ve teknik liseler gibi 3308 sayılı kanun kapsamına alınmaları gerektiği belirtilmiştir (TTKB(1), t.y.).

13-17 Kasım 2006 tarihlerinde yapılan XVII. Millî Eğitim Şûrası'nda; mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından mezun olan öğrencilerin öğrenim gördükleri alanın devamı niteliğindeki yükseköğretim programlarına geçişlerinde ek puan almaları sağlanması tavsiye edilmiştir. Mesleki eğitim veren okullara meslek odaları ve ilgili sivil toplum kuruluşlarının daha fazla destek vermesinin sağlanması ve mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında meslek dersleri öğretmenlerinin belirli sürelerle sanayi deneyimi edinmesi için çalışmalar yapılması gerektiği belirtilmiştir. Yeni gelişmeye başlayan inanç ve kültür turizmi çalışmaları bağlamında ulusal kültürümüzü tanıtmak amacıyla yetkin rehberler yetiştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kırsal kesimde yaşayan insanlara yaygın eğitim yoluyla tarım, hayvancılık, el sanatları ve turizm alanlarında eğitilmesi gerektiği, bu kişilere dünya standartlarında üretim yapmanın yolları öğretilmesi gerektiği belirtilmiştir (TTKB(i), t.y.).

1-5 Kasım 2010 tarihlerinde yapılan XVIII. Millî Eğitim Şûrası'nda; mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarına meslek dersleri öğretmeni yetiştiren eğitim fakültelerinin kapatılacak olması nedeni ile mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının öğretmen ihtiyacının

karşılabilmesi için, yeni kurulan turizm fakültesi, sanat ve tasarım fakültesi ile teknoloji fakültesi öğrencileri ile çocuk gelişimi ve eğitimi bölümü öğrencilerinin YÖK'ün belirlediği kriterler çerçevesinde pedagojik formasyon eğitimi almaları sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Mesleki ve teknik ortaöğretim öğrencileri için ÖSS'nin akademik ve mesleki alanda da yapılması gerektiği, öğrencilerin alanı ile ilgili yükseköğretim kurumlarına yerleştirilirken hem akademik hem de mesleki sınav sonuçlarının birlikte değerlendirilmesi gerektiği, mezunların kendi alanlarındaki yükseköğretim programları yeniden belirlenerek yüksek öğretime geçişte ek puan verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Mesleki ve teknik eğitim ile ilgili altı genel müdürlüğün tek çatı altında birleştirilmesi için çalışmalar yapılması tavsiye edilmiştir (TTKB(j), t.y.).

2-6 Aralık 2014 tarihlerinde yapılan XIX. Millî Eğitim Şûrası'nda; (TTKB(k), t.y.). Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinin öğretim programları ve ders çizelgelerinden “Alkollü İçki ve Kokteyl Hazırlama” dersinin kaldırılması; Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinde 10. sınıftan itibaren staj amacıyla tesis ve kurumlara gönderilen öğrencilerin alkollü içki servisi yapılan ya da alkollü içecek hazırlanan bölümlerde staj faaliyeti yapmalarının kaldırılması tavsiye edilmiştir.

1-3 Aralık 2021 tarihlerinde yapılan XX. Millî Eğitim Şûrası'nda; farklı kurum ve kuruluşlarca yürütülen meslek edindirme ve belgelendirme faaliyetlerinin mesleki eğitim veren okul/kurumlar tarafından yürütülen programlar ile uyum ve entegrasyonunun sağlanması gerektiği ifade edilmiştir. Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin meslek edinimine ilişkin teorik ve uygulamalı eğitimlerin zenginleştirilmesi tavsiye edilmiş, bu tavsiye kararından sonra özel eğitim meslek okullarında konaklama ve seyahat hizmetleri ile yiyecek ve içecek hizmetleri yaygınlaştırılmıştır. Resmî ve özel tüm mesleki ve teknik eğitim kurumları ile yükseköğretim kurumları bünyesindeki meslek yüksekokulları arasındaki geçişler, beceri mükemmeliğini azaltacak ve verimliliği artıracak şekilde yeniden düzenlenmesi, birbirinin devamı niteliğindeki programların güncellenmesinde meslek standartları (seviye 4-5-6 mesleki yeterlikleri) dikkate alınarak Millî Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu iş birliği içinde program geliştirme çalışmaları yapılması gerektiği belirtilmiştir. Mesleki ve teknik eğitimin öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere sayılı sayıda mesleki ve teknik eğitim enstitüsü kurulması da şûrada alınan kararlardandır (TTKB(l), t.y.).

Turizm Şûralarında Turizm Eğitimi

İlk olarak 20-22 Ekim 1998 tarihlerinde yapılan Turizm Şûrasında; turizm eğitimiyle ilgili tüm kurum ve kuruluşların temsilcilerinin katılımı ile “Turizm Eğitimi Yüksek Koordinasyon Komisyonu” kurulması ve ülkede turizm eğitimi veren tüm kurumlarda geniş kapsamlı planlama yapılması ve programların birbiri ile uyumunun sağlanması gerektiği ifade edilmiştir. Turizm potansiyelinin yüksek olduğu destinasyonlarda “Otel-okul” modeli benimsenerek, gerekli donanımlar sağlanarak yeni okulların açılması gerektiği belirtilmiştir. Turizm eğitimi veren öğretim programları arasında yatay ve dikey geçişlere olanak verecek düzenlemelerin yapılması gerektiği savunulmuştur. İşgücü kaynakları ile istihdamın planlanması ve geliştirilmesinde önemli bir araç olan meslek standartları ve belgelendirme sisteminin, turizm sektöründe de etkin olarak uygulanması için Turizm Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İş ve İşçi Bulma Kurumu, Meslek Standartları Komisyonu (MSK) arasındaki işbirliği ve koordinasyonun artırılması gerektiği belirtilmiştir. Turizm rehberliğinde uzmanlaşmanın hedeflenmesi ve turizm çeşitlerinin artırılması amacıyla paralel olarak, alternatif turizm türleri üzerine eğitim programlarının geliştirilerek rehberlerin bu alanlarda uzmanlaşmalarının sağlanması gerektiği ifade edilmiştir (T.C. Turizm Bakanlığı, 1998).

12-14 Nisan 2002 tarihlerinde yapılan II. Turizm Şûrasında; turizm eğitiminde kalite, standardizasyon, verimliliğin sağlanabilmesi için sertifikasyon sisteminin gerçekleştirilmesi, “Ulusal Meslek Standartları Kurumu Kanun Tasarısı”nın en kısa zamanda yasalaştırılması gerektiği belirtilmiştir. Üniversitelerin ön lisans düzeyinde turizm eğitimi veren meslek yüksekokullarının turizm faaliyetlerinin yoğun olduğu, turizm işletmelerinin bulunduğu yerlerde açılması gerektiği ifade edilmiştir. Turizm eğitimi hususunda; üniversiteler, sivil toplum örgütleri, kamu kurumları ve sektördeki işletmelerle işbirliğine gidilerek, ortak projelerin hazırlanmasına ağırlık verilmesi, turizm alanında akademik araştırmaların desteklenmesi, turizm eğitiminde rekabetin artırılması ve akredite edilen turizm eğitim programlarının uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Sektörün istihdam yapısını ve ihtiyaçlarını belirlemek amacı ile Turizm Bakanlığı koordinatörlüğünde düzenli olarak işgücü araştırmalarının yapılması, bu araştırmalara turizm eğitimi ile ilgili kurumların ve sektörün de katılımının sağlanması gerektiği ifade edilmiştir. Profesyonel turizm rehberi yetiştirebilmek için, üniversitelerde lisans programlarının açılabilmesi hususunda mevzuat düzenlemelerinin yapılması, rehberlerde uzmanlaşmanın sağlanması ve rehberlik eğitim programlarının güncellenerek eko turizmle alakalı derslerin eklenmesi gerektiği belirtilmiştir. Her kademedeki eğitim programlarına turizm bilincini sağlamaya yönelik zorunlu turizm derslerinin ilave edilmesi, yükseköğretimdeki turizm programlarına eko turizm derslerinin konulması gerektiği ifade edilmiştir (T.C. Turizm Bakanlığı, 2002).

1-3 Kasım 2017 tarihlerinde yapılan III. Turizm Şûrasında; halkta turizm bilincinin geliştirilmesi, kültürel miras farkındalığının artırılabilmesi için eğitim kurumları, STK’lar, merkezi ve yerel yönetimlerin işbirliği ile eğitimlerin düzenlenmesi, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki eğitim programlarına, turizm bilinci oluşturulması amacıyla yönelik derslere yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Çalışanların mesleki gelişmelerinin sağlanması, eğitim ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla yaygın eğitim programlarına yönlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Tüm turizm eğitim kurumlarında eğitimcilerin eğitimi programlarının zorunlu tutularak, turizm eğitimi almış ve sektör tecrübesi olan eğitimcilerin turizm eğitimi veren okullarda görev yapabilmelerinin sağlanması kararı alınmıştır. Her düzeydeki turizm eğitimi kurumlarında dil eğitimine önem verilmesi, Avrupa dillerinin yanı sıra Türkiye’ye turist gönderen diğer ülke dillerinin de eğitim programlarına alınması gerektiği belirtilmiştir. Turizm alanında verilecek eğitimlerde ulusal meslek standartları ve yeterliliklerin dikkate alınarak düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Üniversitelerdeki turizm ile ilgili bölümlerin kontenjanları belirlenirken arz/talebe ve ihtiyaca göre kontenjanların belirlenmesi gerektiği, ilgili bölüm ve programların akreditasyonlarının teşvik edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Turizm eğitimi veren okullarda, uygulama eğitimlerinin yapılabilmesi için fiziki alanların ve araç gereçlerin eksiksiz şekilde tamamlanması, bunu sağlayamayan okullardaki programların kapatılması gerektiği ifade edilmiştir. TUREM benzeri yaygın eğitimin, sivil toplum kuruluşları, belediyeler işbirliği ile, belgelendirme de yapılabilecek şekilde bakanlık bünyesinde tekrar kurgulanması, halk eğitim ve mesleki eğitim merkezlerinde İşkur ve diğer ilgili kurumlarla sektöre ara eleman yetiştirmeye yönelik eğitimlerin yaygınlaştırılması gerektiği belirtilmiştir. Sektördeki işletmeler ve turizm eğitimi veren okullar arasında anlaşmalar imzalanarak, öğrencilerin mesleki uygulamaları gerçek iş ortamlarında yapmalarının sağlanması, stajlara gereken önemin verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Turizm eğitim kurumları arasında kademeler arasındaki amaç ve misyon farklılıklarının dikkate alınması ve kademeler arası geçişte ilgili alan mezunlarına avantajlar sağlanması gerektiği ifade edilmiştir (Turizm Bakanlığı,2017).

Turizm Eğitiminin Genel Yapısı

Türkiye’de planlı ve sistemli turizm eğitimi kavramı 1950’li yıllarda gündeme gelmiş, 1953 yılında mesleki turizm kursları ile, 1961 yılında Ankara Otelcilik Okulu’nun açılması ile hayata geçirilmiştir. Türkiye’de uygulanan turizm eğitim politikaları genel ve mesleki turizm eğitimi olmak üzere iki temel amaca göre şekillendirilmiştir (Güçer,2004).

Genel turizm eğitimi; toplumda turizm bilincini oluşturmak, doğal ve kültürel kaynakları koruyarak kullanımının sağlanması farkındalığını yaratmak, turistlere karşı dürüst ve etik hizmet etmenin önemini kavratmak, turistlere karşı saygılı, hoşgörülü, samimi ve sıcak bir konukseverlik gösterecek davranışları kazandırmak amacı ile verilen turizm eğitimidir (Üzümcü ve Bayraktar,2004). Bu açıdan bakıldığında genel turizm eğitimi ülkedeki tüm vatandaşları kapsamaktadır.

Mesleki turizm eğitimi ise; turizm sektöründeki işletmelerin ihtiyaç duyduğu bilgilere sahip, mesleğinin gerektirdiği becerileri kazanmış, üretken, dinamik işgörenleri liyakatlı bir şekilde mesleki olarak hazırlamak amacıyla pratik ağırlıklı, verimlilik temel alınarak, bilimsel metotlara dayanan bir eğitim türüdür (Hacıoğlu, 1990). “Mesleki turizm eğitimi; bir hizmet sektörü olarak becerili işgücüne dayanan turizmde verimliliği artırmak, insanlara doğrudan hizmet eden kişinin insancıl özelliklerini geliştirmek, personelin yetki-yetenek ve sorumluluğu arasında denge kurmak, personele karşılaştıkları olayları çözümleyecek ve sonuçları kontrol edecek belli yetenekleri kazandırmak amacıyla verilen eğitimi ifade etmektedir” (Olalı, 1982). İki tanım da gözönüne alındığında “mesleki turizm eğitimi; turizm işletmelerinde ihtiyaç duyulan teorik ve pratik bilgi ve becerilere sahip personeli yetiştirmek, personele işini daha iyi yapabilmesi için gerekli bilgileri sistemli bir şekilde kazandırmak amacıyla verilen eğitimi ifade etmektedir” (Aymankuy ve Aymankuy, 2002). Genel turizm eğitimi ile kıyaslandığında, mesleki turizm eğitimi daha spesifik ve uzmanlaşmayı sağlayan bir eğitim olarak kabul edilmektedir.

Türkiye’de hem genel turizm eğitimi hem de mesleki turizm eğitimi yaygın ve örgün olmak üzere iki şekilde verilmektedir. Yaygın eğitim, örgün eğitimin dışında yapılan her türlü planlı eğitim olarak tanımlanmaktadır. Turizm eğitimi açısından bakıldığında, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumları dışında yapılan eğitimler yaygın turizm eğitimi olarak kabul edilmektedir. Örgün eğitim; eğitim ve öğretim kurumlarında gerçekleştirilen, okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim gibi kademelere ayrılan, diplomaya yönelik, planlı öğretim faaliyetleri olarak tanımlanmaktadır (Güçer, 2004). Turizm eğitimi açısından bakıldığında, okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim kurumlarında yapılan turizm eğitimi faaliyetleri örgün turizm eğitimi olarak kabul edilmektedir.

Genel Turizm Eğitimi

Yukarıda da ifade edildiği gibi, genel turizm eğitiminin ana gayesi halkta turizm bilinci oluşturmak, turizm kaynaklarının toplum tarafından korunmasını sağlamak, gelen konuklara daha iyi hizmet sunulabilmesi için yerel halkı turizm hareketlerine hazırlamaktır.

Yaygın genel turizm eğitimi; televizyonlar, radyolar, yazılı basın, seminerler, konferanslar ve benzer faaliyetler yoluyla verilmektedir. Yaygın genel turizm eğitimi; başta Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere bakanlıklar, yerel yönetimler, üniversiteler, turizm eğitimi ile ilgili ortaöğretim kurumları, halk eğitim merkezleri, ilgili sivil toplum kuruluşları aracılığı ile verilmektedir. Yaygın genel turizm eğitimi toplumun bilinçlendirilmesi kadar, direk turizm sektörü içinde yer almasa bile turistlere hizmet veren esnaf, kolluk güçleri, destinasyonlarda ulaştırma sektöründe faaliyet gösteren işletme ve bireylere de verilmektedir.

Bu sayede turistlere sunulan hizmet kalitesinin sadece turizm işletmelerinde değil, destinasyonun tamamında artırılması hedeflenmektedir.

Türkiye’de ilk defa 1970 yılı programında yaygın genel turizm eğitimi çalışmalarına başlanması düşünülmüş ancak Turizm ve Tanıtma Bakanlığı’nın yetkisinde yürütülen çalışmalar tam anlamıyla başarılı olamamıştır. Sonraki yıllarda turizmle ilgili yakın ilişkisi olan yerel yöneticiler, gümrük memuru, kolluk kuvvetleri, diğer hizmet sektörlerinde hizmet veren işgörelere yönelik yoğun bir şekilde seminer, kurs, konferans gibi eğitim faaliyetleri düzenlenmiştir. Yaygın genel turizm eğitimi konusunda yapılan en önemli faaliyetlerden biri ilk defa 1976 yılında yapılmaya başlayan Turizm Haftası Etkinlikleri olmuştur. 1976 yılında yapılmaya başlayıp, günümüzde hâlâ devam eden Turizm Haftası etkinlikleri kapsamında turizm bilincinin oluşturulmasına yönelik afiş, broşür, yayın, seminer, panel, konferans ve çeşitli yarışmalar düzenlenmektedir (Ünlünen, 1990). Yine 1970’li yıllar ve sonrasındaki yıllarda TRT tarafından yapılan turizm ağırlıklı programlar da yaygın genel turizm eğitimi konusunda önemli çalışmalarır.

Örgün genel turizm eğitimi; okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim kurumlarında verilmektedir. Örgün genel turizm eğitimi, 1960’lı yıllarda genel turizm derslerinin ticaret liseleri ve üniversitelerin programlarına konmasıyla başlamıştır. 1970’li yıllarda da diğer liselerin eğitim programlarına genel turizm dersleri eklenmiştir. Yine aynı yıllarda eğitici kol çalışmalarına turizm kolu da eklenmiştir. 1980’li yıllara gelindiğinde ise ilkökul ve ortaokullarda verilen hayat bilgisi, sosyal bilgiler, coğrafya derslerinin içeriğine turizm ile ilgili üniteler ve konular eklenmiştir (Tüylüoğlu, 2003).

Türkiye’de Mesleki Turizm Eğitimi

Mesleki eğitim; teorik ve pratik eğitim yoluyla öğrencilere mesleğin etik ilkelerinden, mesleğin gerekliliklerine kadar uzanan bilgi ve becerilerin verildiği, belli bir işin yapılabilmesinin sağlanması için gerekli bir eğitim türü olarak tanımlanmıştır (Ağaoğlu, 1991). Bir başka tanıma göre “mesleki eğitim; bir toplumdaki bireylerin meslek sahibi olabilmeleri ve mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve pratik uygulama yetenekleri kazandırmak suretiyle birey kabiliyetlerini fiziksel, entelektüel, duygusal, sosyal ve ekonomik yönlerden geliştirme süreci olarak tanımlanabilir” (Hacıoğlu, 1992). Geniş bir ifadeyle “mesleki eğitim; kişilere verilen eğitim ve öğretim ile kişilere belirli bir meslek dalında yeterli kılmak ve o mesleği icra edebilmek için gerekli olan girdileri verebilmektir” (Güçer, 2004). Mesleki eğitim çeşitli aşamalardan oluşur, öncelikli olarak bireylere meslekle ilgili temel bilgiler verilir. Bu aşamadan sonra ise eğitim alan kişilerin ilgili meslekte uzmanlaşması sağlanır (Hacıoğlu, 1992).

Mesleki turizm eğitimi; bir hizmet sektörü olan ve insan ilişkilerinin çok yoğun olduğu turizm işletmelerinde verimliliği arttırmak, turistlere hizmet veren çalışanların kişisel özelliklerini geliştirmek, işgörelenin sorumluluk ile yetkileri arasındaki dengeyi kurmak, işgörelere olası sorunları çözebilecek, süreçleri kontrol edebilecek yeteneği vermek amacı ile verilen eğitimidir (Timur, 1992). Hem hizmet alanlar açısından, hem de hizmet verenler açısından turizm sektöründe ana unsurun insan olması, insanın insana hizmet sunması turizm sektöründe eğitimin önemini daha da artırmaktadır. Turizm sektöründe ürünlerin eş zamanlı üretilip tüketilmesi, turist ile işgörelenin hizmet üretimi ve alımı esnasında hep yüz yüze olması nitelikli insangücü ihtiyacını artıran bir etkidir. Bu durum da turizm eğitimini daha da önemli hâle getirmektedir.

Türkiye’de mesleki turizm eğitimi yaygın ve örgün olmak üzere iki şekilde verilmektedir.

Yaygın mesleki turizm eğitimi

Türkiye’de mesleki turizm eğitimi yaygın eğitim yoluyla verilmeye başlanmıştır. 6 Kasım 1923 tarihinde kurulan daha sonra “Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu” adını alan “Türk Seyyahin Cemiyeti”, 1925 yılında çıkarılan “2730 sayılı Ecnebi Seyyahlara Tercümanlık ve Rehberlik Edecekler Hakkında Kararname”de yer alan rehberlere eğitim ve belge verme yetkisini, ilerleyen zamanlarda belediyelerin bu görevi çeşitli nedenlerle yerine getirememesinden dolayı, belediyelerden devralarak cumhuriyet döneminin ilk sistemli yaygın mesleki turizm eğitimini vermeye başlamıştır (Ahipaşaoglu, 2001). 1923 yılından 1950’li yıllara kadar Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu ve az sayıda belediye tarafından turist rehberlerine yönelik yaygın mesleki turizm eğitimi verilmiştir. Üniversitelerde okuyan iyi yabancı dil bilgisine sahip öğrencilere Türkiye Milli Talebe Federasyonu 1951 yılında turist rehberliği kursları açarak yaygın mesleki turizm eğitimi çalışmalarına başlamış, sonraki yıllarda da bu kurslarda eğitim vermeye devam etmiştir (Değirmencioğlu, 2001).

1953 yılına kadar sadece turist rehberlerine yönelik verilen yaygın mesleki turizm eğitimi, ilk defa bu yılda Ankara ve İzmir Ticaret Liselerinde Millî Eğitim Bakanlığı ve Basın Yayın Turizm Genel Müdürlüğü işbirliği ile mesleki turizm eğitimi kursları açılarak garsonluk eğitimi verilmiştir (Ünlüönen ve Boylu, 2005). Yine aynı yıllarda Ankara ve İstanbul’da düzenlenen iki kursla garsonluk ve aşçılık eğitimi verilmiş, ancak kurslar devam ettirilmemiştir (Çiçek vd.,2014).

Sonraki yıllarda daha planlı ve düzenli bir şekilde yaygın mesleki turizm eğitimine devam edilmiş, bakanlıklar ve sivil toplum örgütleri tarafından yaygın mesleki turizm eğitimi çalışmaları devam ettirilmiştir. Aşağıdaki bölümde Türkiye’de yaygın mesleki turizm eğitimi kapsamında yapılan çalışmalara yer verilecektir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yapılan yaygın mesleki turizm eğitimi çalışmaları

1957 yılında “Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı” ismiyle kurulan, 1963 yılında “Turizm ve Tanıtma Bakanlığı” ismini alan, bugünkü adıyla “Kültür ve Turizm Bakanlığı”, ilk kurulduğu günden itibaren hem genel turizm eğitimi hem de mesleki turizm eğitimi alanında önemli bir rol üstlenmiştir. Bakanlık bünyesinde turizm eğitimi ile ilgili çalışmalar Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı Turizm Eğitimi Dairesi Başkanlığı’nca yürütülmektedir. Turizm Eğitimi Daire Başkanlığının ana görevleri; toplumda turizm bilincini oluşturacak çalışmaları yürütmek, turizm sektörünün işgücü ihtiyacını tespit ederek, bu ihtiyacın karşılanmasına yönelik çalışmaları yapmaktır (T.C. KTB, t.y.). Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde günümüzde bazı çalışmalar başka bakanlık ya da kurumlara devredilmiş olsa bile, profesyonel turist rehberliği eğitimi, turizm eğitim merkezleri aracılığı ile sektöre işgören yetiştirme, işletmelerde çalışanlara işbaşı eğitimi, eğiticilerin eğitimi gibi yaygın mesleki turizm eğitimi faaliyetleri yürütülmüştür.

Monitör ve eğitici kursları

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı müstakil bir bakanlık olarak kurulduktan sonra, mesleki turizm eğitimi çalışmalarına başlamadan önce, bu eğitimlerde görev alacak monitor, şef ve öğretmenlerin eğitimlerine öncelik vermiştir. Bu amaçla ilk olarak 31 Ocak – 9 Şubat 1966 tarihleri arasında monitor yetiştirme semineri düzenlenmiştir. Bu seminere bakanlığın bölge müdürleri ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından seçilen 16 kişi katılmıştır. 11–17 Nisan 1966 tarihinde düzenlenen seminere ise 21 kişi katılmıştır (Kozak, 2020). Burada yetiştirilen monitörler 1967 yılında açılan TUREM’lerde görev almışlardır.

Yine mesleki turizm eğitimi alanında eğitmen açığını giderebilmek için, turizm sektöründe genel müdür, departman müdürü, şef konumunda görev yapan personeli eğitici olarak yetiştirmek için kurslar açılmıştır. Sahip oldukları mesleki bilgileri ve deneyimleri öğrencilere etkili bir şekilde aktarmalarını sağlayacak yöntemlerin verildiği bu kurslar 6 gün, toplam 24 saat sürmekteydi (Tüylüoğlu, 2003). Bu kurslarda başarılı olanlar öncelikle Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tarafından turistik işletmelerde yapılan işbaşı, hizmetiçi eğitim çalışmalarında görevlendirilmiştir. Günümüzde aynı kurs devam ettirilmekte olup, yöneticilerin mesleki bilgi ve deneyimlerini işletmedeki astlarına daha etkili bir şekilde aktarmalarını sağlama amacı taşımaktadır.

Profesyonel turizm rehberliği kursları

Turizm sektöründe çalışan rehberlerin seçimi ve eğitimi çok daha fazla önem arz etmektedir. Çünkü gelen turistlere ülkeyi ve bölgeyi tanıtan rehberlerin yapacağı hatalar, yanlış anlatımlar telafisi zor sorunlar yaratabilir. Bu yüzden profesyonel turist rehberlerinin çok iyi derecede yabancı dil bilmesinin yanı sıra, yaşadığı ülkenin inançlarını, yaşam tarzlarını, tarihini de çok iyi bilmesi gerekmektedir. Bu nedenle cumhuriyetin kuruluşundan itibaren profesyonel turizm rehberliği eğitime ve seçimine önem gösterilmiş, sıkı devlet denetimi altında tutulmuştur.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde belediyelerin yetkisinde olan profesyonel turizm rehberlerinin seçimi ve eğitimi, daha sonra Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu'na verilmiş, 1950'li yıllarda öğrenci dernekleri de profesyonel turizm rehberi yetiştirmeye yönelik kurslar açmışlardır. “20 Ağustos 1963 tarih ve 265 sayılı Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kuruluş Kanunu”na göre bakanlık, yetkisi altında olan alanlarda işgören yetiştirebilmek amacı ile kurslar ve okullar açabilir hükmüne istinaden 1964-1968 yılları arasında açılan profesyonel turizm rehberliği kursları açmıştır (Değirmencioğlu, 2001). “3 Eylül 1971 gün ve 13945 sayılı Tercüman Rehber Kursları ve Tercüman Rehber Yönetmeliği” çıkarılmış, yönetmelik 21 Mart 1974'de değiştirilerek “Profesyonel Turist Rehberliği Kursları ve Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği” ismini almıştır. 1988 yılında yönetmelikte yapılan değişiklikle profesyonel turist rehberlerinin yetiştirilmesi amacı ile Turizm Bakanlığı dışındaki kişi ve kurumlara da kurs açma yetkisi tanınmıştır (Değirmencioğlu, 2001). Çeşitli kişi ve kurumlarca açılan rehberlik kurslarının suistimal edildiği, yeterli yabancı dil bilgisi ve genel kültür bilgisine sahip olmayan kişilere turizm rehberi ünvanı verildiği anlaşılarak, profesyonel turizm rehberliği eğitimi ve belgelendirme yetkisi 1990 yılında yeniden sadece bakanlığa verilmiştir.

Profesyonel turist rehberliği eğitimi ve belgelendirme yetkisi bakanlığa verildikten sonra, bakanlık ülke geneli ve bölgesel olmak üzere iki türde kurs düzenlemeye başlamıştır. Ülke geneli kurslarda Türkiye'de yer alan 7 bölgede turizm rehberliği yapabilecek rehberler yetiştirilirken, bölgesel kurslarda ise kursun açıldığı ilin bulunduğu coğrafi bölgede turizm rehberliği yapabilecek rehberler yetiştirilmiştir. Ülke geneli kurslarda teorik eğitim altı ay, uygulama gezisi otuz gün (2005'de 36 güne, 2013'de 45 güne çıkarılmıştır) sürerken, bölgesel kurslarda teorik eğitim üç ay, uygulama gezisi ise on gün (2013'de 8, 2014'de 6 güne indirilmiştir) sürecek şekilde uygulanmıştır (Ünlüönen, 1990). İlgili kurslara katılabilmek için Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak, 18 yaşını doldurmak, lise veya dengi bir okulu bitirmek (2005 yılında önlisans, 2012 yılında lisans mezunu olma şartı getirilmiştir), sabıkası olmamak, bakanlıkça belirlenen dillerden birini bilmek olarak belirlenmiştir (Ünlüönen, 1990). Genel kültür, yazılı ve sözlü yabancı dil sınavına girip başarılı olan adaylar daha sonra mülakata alınarak kazanan adaylar tespit edilmiştir. Kazanan adaylar teorik eğitime alınarak “Genel Turizm ve Turizm Mevzuatı, Turist Rehberliği Meslek Etiği ve Meslek Dersi, Türkiye'nin Turizm Coğrafyası, Arkeoloji ve Müzecilik, Sanat Tarihi, Mitoloji ve İkonografi, Dinler Tarihi ve Sosyolojisi, İletişim Becerileri, Anadolu Medeniyetleri Tarihi, Türk Halk Bilimi ve

Geleneksel El Sanatları, Türkiye'nin Flora ve Faunası, Doğa Tarihi, Genel Türk Tarihi ve Kültürü, Türk Dili ve Edebiyatı, Genel Sağlık Bilgisi ve İlk Yardım” derslerinden oluşan müfredata tabi tutulmuşlardır. Teorik dersleri başarı ile tamamlayanlar uygulama gezisine katılarak kokart almaya hak kazanmışlardır (Tüylüoğlu, 2003).

“9 Ağustos 1995 tarih ve 22369 sayılı Resmi Gazete”de yayımlanan değişikliklerle birlikte bir ek madde eklenmiş, fakülte ve yüksekokulların rehberlik bölümlerini bitiren öğrencilere Turizm Bakanlığı veya ÖSYM tarafından yapılan yabancı dil sınavlarında başarılı olmaları ve bakanlık tarafından yapılan uygulama gezilerine katılmaları koşulu ile kokartlarının verileceği hükme bağlanmıştır (Çokişler, 2021). Bu değişiklikle birlikte sadece bakanlığın yetkisinde olan turizm rehberliği eğitimi yetkisi üniversitelere de verilmiştir .

“14.12.2000 tarih ve 24260 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği’ne Bir Ek Madde Eklenmesine Dair Yönetmelik”e göre, vize yaptırmak isteyen turizm rehberlerinin yılda en az üç adet hizmet içi eğitime katılması zorunlu hâle getirilmiştir. Bu düzenlemeden sonra bakanlık tarafından turizm rehberlerine yönelik hizmetiçi eğitimler vermeye başlanmış, 2013 yılında bu zorunluluk kaldırılmıştır (Çokişler, 2021). “25.11.2005 tarih ve 26004 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği’nde turizm rehberliğinde uzmanlaşma eğitimleri yapılması hükme bağlanmıştır. Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten sonra bakanlık ve bölgesel rehber odaları turizm rehberlerine yönelik uzmanlaşma eğitimi vermeye başlamıştır (Çokişler, 2021).

“22.06.2012 tarih ve 28331 sayılı Resmi Gazete’de Turist Rehberliği Meslek Kanunu” ile birlikte profesyonel turizm rehberliği eğitiminde köklü değişikliklere gidilmiştir. Bu kanunla profesyonel turizm rehberliği eğitiminin bakanlık gözetim ve denetiminde olmak şartı ile Turist Rehberleri Odaları Birliği (TUREB) tarafından yapılması hükme bağlanmıştır. 2013 ve 2014 yıllarında çıkarılan Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği ile eğitimlerin içeriği ve detayları belirlenmiştir. Bu yönetmeliklerle birlikte “Turist Rehberliği Sertifika Programı” adı altında turizm rehberliği eğitimi vermeye başlanmıştır. Teorik eğitimler önlisans, lisans, lisansüstü düzeyde üniversiteler tarafından verilirken, uygulama gezileri bakanlığın denetim ve gözetimi altında TUREB tarafından düzenlenmeye başlanmıştır (Resmi Gazete, 2013, 2014b). Bu değişikliklerle turizm rehberlerine yönelik hizmet içi eğitim ve uzmanlaşma eğitimlerinin de TUREB tarafından verilmesi hükme bağlanmıştır.

Turizm eğitim merkezleri (TUREM)

Turizm Bakanlığı bünyesinde OTEM (Otelcilik ve Turizm Eğitim Merkezi) ismiyle faaliyete başlayan otelcilik ve turizm meslek kursları, “8 Eylül 1981 tarih ve 17452 sayılı Resmi Gazete”de yayınlanan yönetmelikle TUREM (Turizm Eğitim Merkezi) adını almıştır (Resmi Gazete, 1981). 1967-1968 eğitim öğretim yılında eğitimine başlayan bu kurslar ilk defa İstanbul’da açılmıştır. 1968’de İzmir, 1970’de Ankara, 1974’de Antalya, 1981’de Nevşehir/Ürgüp, 1992’de Trabzon/Vakfikebir, Kütahya, İzmir/Selçuk, İzmir/Alaçatı, 1993’de Antalya/Kemer, Burdur, Kastamonu, 1998’de Isparta TUREM açılmıştır (Özdemir, 2020).

TUREM’lerde açılacak kurslar ilgili yönetmeliğe göre; “konaklama ve yeme - içme işletmeleri personeli yetiştirme temel eğitim kursları, hizmetiçi eğitim kursları, profesyonel turist rehberliği kursları, enformasyon memurluğu kursları, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı’na gerekli görülecek diğer kurslar, seminerler ve konferanslar, meslek monitörleri seminerleri, mihmandarlık seminerleri” olarak belirlenmiştir (Resmi Gazete, 1981).

TUREM’lere her yıl yapılan sınavlarla önbüro, kat hizmetleri, mutfak, servis bölümlerine öğrenci alınmıştır. Başkangıçta 17-19 yaşları arasındaki erkekler, 18-22 yaş arası kızlar bu kurslara başvurabilirken (Ünlüönen, 1990), daha sonra hem kız hem erkek öğrenciler

için 21 yaşından gün almamış olma şartı getirilmiştir (Özdemir, 2020). Yaş koşulu birlikte adayların evli olmamaları da gerekmektedir. Önbüro bölümü adaylarında lise mezunu olmak, iyi derecede bir yabancı dili bilmek şartlar arasındayken, servis, kat hizmetleri, mutfak bölümüne müracaat edenlerin en az ortaokul mezunu olması istenmiştir (Ünlüöner, 1990). Adaylar kurslara; dış görünüm, iletişim ve kavrama yeteneği, sağlık durumu, istediği bölüm hakkında iş bilgisi, deneyimi ve istekliliğinin değerlendirildiği bir mülakata alındıktan sonra bu mülakatta başarılı olanlar genel kültür sınavına tabi tutularak kabul edilirdi (Özdemir, 2020).

TUREM’lerde, eğitim Eylül ayı sonlarına doğru başlayarak 30 hafta devam eder, Nisan ayında sona ererdi. Öğrenim döneminde öğrenime bir haftalık ara verilirdi. Kursiyerlere öndört saati yabancı dil, öndört saati uygulamalı meslek dersleri, yedi saati de teorik meslek ve kültür dersleri olmak üzere haftada 35 saat ders verilirdi (Ünlüöner, 1990). Kursiyerlerin eğitimi iki grup hâlinde verilir, birinci gruba dersliklerde teorik dersler verilirken, ikinci gruba uygulama oteli olan merkezlerde uygulama otelinde, uygulama oteli olmayan merkezlerde ise ağırlıklı olarak TURBAN ve Emekli Sandığı’na bağlı otellerde uygulamalı eğitim verilirdi. Bu sayede kursiyerlere kursu tamamlamadan mesleki deneyim ve tecrübe kazandırıldı (Özdemir, 2020).

TUREM’lerde eğitim tamamen ücretsiz olup, merkezin bulunduğu bölge dışından gelen kursiyerlere yatılı kalma olanağı da sağlanmaktaydı. Kız ve erkek kursiyerlerin karma eğitim gördüğü merkezlerde, yatılı öğrencilerin üç öğün yemek ihtiyacı da ücretsiz olarak sağlanırken, gündüzlü öğrencilere de öğle yemekleri ücretsiz verilmekteydi. Merkezlerdeki kursiyerlere yönelik konaklama ve yemek hizmetleri eğitimcilerin gözetiminde yine kursiyerlerin kendileri tarafından sağlanmaktaydı.

Teorik dersleri ve uygulamalı eğitimleri başarı ile tamamlayan kursiyerlere başarı belgesi verilerek, eğitim gördükleri süre kadar mecburi hizmet şartı koşulu ile, TUREM Müdürlükleri tarafından tam zamanlı çalışan olarak turizm işletmelerinde istihdamları sağlanmaktaydı. Bu sayede örgün eğitimini devam , ettirememiş gençlere; kısa sürede bitirebileceği, hiçbir ücret ödemediği, tüm ihtiyaçlarının karşılandığı, iş garantili kurslarla meslek sahibi olma olanağı sağlanmıştır. Ayrıca örgün mesleki turizm eğitiminin yaygın olmadığı 1970’li, 1980’li yıllarda turizm işletmelerinin nitelikli personel ihtiyaçları TUREM’ler tarafından karşılanmıştır. Aynı zamanda TUREM’lerde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu yurtlarında kalan gençlere özel kontenjanlar ayrılarak, örgün eğitimin dışında kalmış korunmaya muhtaç gençlere de meslek edinme imkanı sağlanmıştır. TUREM’lerde 1985 yılında İş ve İşçi Bulma Kurumu ile yapılan anlaşmalarla da İşgücü ve Beceri Yetiştirme Kursları açılmıştır (Tüylüoğlu, 2003).

Ankara TUREM 1997 yılında, İstanbul TUREM 1999 Depremi sonrasında, Kütahya TUREM 2000 yılında kapatılmış, sayısı ona düşen TUREM’ler “03.02.2006 tarih ve 26069 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5450 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Bağlı Okulların Milli Eğitim Bakanlığına Devredilmesi ile Bazı Kanunlarda ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” gereğince Milli Eğitim Bakanlığı’na devrolmuştur (Resmi Gazete, 2006). Önce Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü’ne bağlanan TUREM’ler, 2012 yılında Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü’ne bağlanmış, 2017 yılında da tamamen kapatılarak binaları farklı eğitim kurumlarına dönüştürülmüştür. Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı olarak açık kaldığı 1967-2006 yılları arasında TUREM’lerde 20.855 kursiyer mezun edilmiş, turizm sektöründeki değişik işletmelerde istihdamları sağlamıştır (Özdemir, 2020).

Turizm işletmelerinde çalışanlara yönelik düzenlenen eğitim programları

Kültür ve Turizm Bakanlığınca turizm işletmelerinde çalışan işgörenlerin mesleki bilgilerinin geliştirilmesi, yenilikler hakkında bilgi sahibi olmaları amacı ile kurslar

düzenlemektedir. Bu kurslar İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri tarafından organize edilmektedir. Kursları veren eğitmenler turizm sektörü kökenli olup, monitör ve eğitici eğitiminden geçtikten sonra bu kurslarda görevlendirilmişlerdir.

İlk defa 1967 yılında düzenlenen sektör çalışanlarına yönelik bu kurslarda önbüro, servis, kat hizmetleri ve mutfak kursları açılmıştır. Bu kurslara daha sonra ev pansiyonculuğu, turist sağlığı kursu, yöneticileri eğitici olarak yetiştirme kursu, kişisel gelişim kursları da eklenmiştir. Ev pansiyonculuğu eğitimi, önbüro, servis, kat hizmetleri ve mutfak kursları başlangıçta 9 gün 27 saat eğitim, 1 gün sınav şeklinde 10 gün sürerken, günümüzde ise 6 gün 18 saat ders, 1 gün sınav şeklinde 7 gün sürmektedir. Yöneticileri eğitici olarak yetiştirme kursu 6 gün 24 saat, kişisel gelişim kursu ise 2 gün 6 saat sürmektedir. Günümüzde turist sağlığı kursları düzenlenmemektedir.

Eğitim talep eden işletmelerin eğitim talep formunu doldurarak üst yazı ile bakanlığın Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü'ne başvurmaları gerekmektedir. Eğitimlerin verilebilmesi için önbüro kursu için minimum 7, kat hizmetleri, mutfak ve servis kursları için minimum 15, yöneticileri eğitici olarak yetiştirme kursu ve ev pansiyonculuğu kursu için minimum 10, kişisel gelişim kursu için minimum 20 çalışanın katılması gerekmektedir. Söz konusu eğitimler tamamen ücretsiz olup, kurs sonunda yapılan sınavlarda başarılı olanlara başarı belgesi verilmektedir (KTB, t.y.)

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan yaygın mesleki turizm eğitimi çalışmaları

Daha önceki adı ile “Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü”, şimdiki adı ile “Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü” uhdesinde yürütülen yaygın mesleki turizm eğitimi; halk eğitim merkezleri, çıraklık eğitim merkezleri (şimdiki adı ile mesleki eğitim merkezleri) ve olgunlaşma enstitüleri aracılığıyla verilmektedir.

Halk eğitim merkezlerinde sürdürülen çalışmalara her yaş grubundan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları katılabilmektedir. Ancak açılacak kursun özelliğine göre merkez müdürlükleri yaş kısıtlaması getirebilmektedir. Halk eğitim merkezinde mesleki turizm eğitimi kursu açılabilmesi en az oniki kişilik grup oluşturulması ve kurs açılacak dalda usta öğretici bulunması gerekmektedir (Resmi Gazete, 2018).

Halk eğitim merkezlerinde ilk olarak 1960'lı yıllarda genel turizm eğitimine yönelik kurslar verilmiş, yerel halkın turizm bilincinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. İlerleyen yıllarda mesleki turizm eğitimi de verilen halk eğitim merkezlerinde günümüzde yiyecek içecek hizmetleri alanında 59 dalda, konaklama ve seyahat hizmetleri alanında ise 23 dalda kurs açılmaktadır (MEB, t.y.).

Halk Eğitim Merkezlerinde verilen kursların programları Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi'ne uyumlu olarak hazırlanmaktadır. Merkezlerde yapılan sınavlar “Mesleki Yeterlilik Kurumu Sınav, Ölçme, Değerlendirme ve Belgelendirme Yönetmeliğine” uygun olarak yapılmakta, kursları başarı ile tamamlayanlara kursun türüne göre ikinci seviye, üçüncü seviye, dördüncü seviye mesleki yeterlilik belgesi verilmektedir. Aynı zamanda kursu başarı ile bitirenler tüm Avrupa Birliği ülkelerinde geçerli olan Europass sertifikası almaya da hak kazanmaktadır (Resmi Gazete, 2017).

Çıraklık Eğitim Merkezleri (şimdiki adı ile Mesleki Eğitim Merkezleri), sektöre çırak, kalfa ve usta yetiştirmek amacı ile açılmış yaygın eğitim kurumlarıdır. Çıraklık Eğitim Merkezlerinde birçok alanda eğitim verildiği gibi mesleki turizm alanında da eğitimler verilmektedir.

Çıraklık Eğitim Merkezlerine kayıt olabilmek için en az ortaokul mezunu olmak, sağlık durumunun mesleğin öğrenime elverişli olması, kayıt olacağı meslek dalı ile bir işyeri ile sözleşme imzalaması, şayet kayıt anında bir işyerinde çalışmıyorsa merkezin de yardımcı olmasıyla iki ay içinde sözleşme imzalaması gerekmektedir (Resmi Gazete, 2016). Kayıt için bir yaş sınırı bulunmamakla birlikte, yıl boyu kayıt yaptırılmaktadır.

Çıraklık Eğitim Merkezlerinde bir gün teorik eğitim, dört gün ise işletme eğitimi verilmektedir. Merkez idaresinin uygun görmesi hâlinde teorik dersler iki güne çıkarılabilmektedir. Merkezlerde çıraklık eğitimi üç, kalfalık eğitimi ise bir yıl sürmektedir. Eğitim süreleri sonunda yapılacak sınavlarda başarılı olanlara kalfalık ve ustalık belgesi verilmektedir. Çıraklık Eğitim Merkezlerine devam eden öğrencilerin meslek hastalıklarına ve iş kazalarına karşı sigortaları merkezler tarafından yapılmaktadır. Merkeze devam eden öğrenciler yaşlarına göre asgari ücretin %30'u ile %50'si arasında maaş alırlar (Resmi Gazete, 2017). Çıraklık Eğitim Merkezlerinde ilk defa 2000-2001 eğitim öğretim yılında mesleki turizm eğitimi vermeye başlanmış, otelcilik alanında resepsiyon ve servis, yiyecek içecek hazırlama alanında aşçılık, fırıncılık, pasta ve tatlıcılık, et ürünleri ve et işletmeciliği, süt ve süt ürünleri işletmeciliği dallarında eğitim verilmiştir (Tüylüoğlu, 2003).

Çıraklık Eğitim Merkezleri 2000'li yıllarda Mesleki Eğitim Merkezi adını almıştır. “9 Aralık 2016 tarih ve 29913 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 6764 Sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile Mesleki Eğitim Merkezleri yaygın eğitim kurumu olmaktan çıkarılıp, örgün eğitim kurumu hâline getirilmiş ve zorunlu eğitim kapsamına alınmıştır. Daha önce “Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü” uhdesinde faaliyetlerini sürdüren mesleki eğitim merkezleri, “Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü” uhdesine verilmesi kararlaştırılmıştır (Resmi Gazete, 2016). “26 Mart 2017 tarih ve 30019 Sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”le birlikte mesleki öğretim merkezleri mesleki ve teknik ortaöğretim kurumu olarak kabul edilmiştir ve “Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü”ne bağlanmıştır (Resmi Gazete, 2017).

Olgunlaşma Enstitüleri yaygın mesleki turizm eğitiminin verildiği diğer kurumlardır. Olgunlaşma enstitülerine, zorunlu öğrenim çağı dışında bulunanlardan ilköğretim okulu, ortaokul veya imam hatip ortaokulunu tamamlayanlar ile 13 yaşını dolduranlardan açıköğretim liselerine devam edenler kayıt yaptırabilmektedir. Bir yıl yüz yüze eğitim verilen enstitülerde, ikinci yılın başından itibaren uygulamaya yönelik bir konuda araştırma/inceleme yaparak bitirme projesi hazırlar ve komisyona sunar. Bitirme projesi uygun görülenler, bitirme belgesi almaya hak kazanır. Bitirme projesi uygun görülmeyenlere dersleri bitirdiğine dair belge verilir (Resmi Gazete, 2018). Olgunlaşma Enstitülerinde Yiyecek İçecek Hizmetleri alanında mutfak, servis, pastacılık, bar kursları açılmaktadır. Olgunlaşma Enstitülerinde verilen kursların programları Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi’ne uyumlu olarak hazırlanmakta, sınav iş ve işlemleri Mesleki Yeterlilik Kurumu Yönetmeliği’ne uygun olarak gerçekleştirilmekte, kursları başarı ile tamamlayanlara kursun türüne göre ikinci seviye, üçüncü seviye, dördüncü seviye mesleki yeterlilik belgesi verilmektedir (Resmi Gazete, 2018).

Bu yaygın eğitim faaliyetlerinin yanı sıra, 1990 yılında Lise Mezunlarına Meslek Edindirme Projesi (LİMME) kapsamında önbüro, servis ve mutfak kursları açılmıştır. Yabancı dil ve teorik, uygulamalı meslek derslerinin verildiği bir program uygulanmıştır. Lise mezunlarının kabul edildiği kurslarda kursu bitirenlere meslek lisesi diploması verilmiştir. 17 haftalık 3 dönem derslerden oluşan kurslarda, staj zorunluluğu da bulunmaktaydı (Kahraman, 2016). 1992 yılında ilk mezunlarını veren LİMME Projesi aynı yıl sona erdirilmiştir.

TUGEV tarafından yapılan yaygın mesleki turizm eğitimi çalışmaları

Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı (TUGEV) 1984 yılında “1984/685 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı” ile vergi muafiyeti tanınarak kurulan, ülke turizmini geliştirici faaliyetlerde bulunmak ve mesleki turizm eğitime destek vererek turizm sektörüne nitelikli işgören kazandırmak amacıyla kurulan bir vakıftır (ICVB, t.y.). Dönemin önemli iş adamlarının yanı sıra vakfın kuruluşunda Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm Bankası, Hilton ve Sheraton Otelleri de kurumsal üye olarak yer almıştır. Finansmanı kuruculardan ve mütevelli heyeti üyelerinden alınan bağışlarla sağlanan vakfın ilk mütevelli heyeti başkanı zamanın Kültür ve Turizm Bakanı Mükerrrem Taşcıoğlu, başkan vekilleri ise önceki Kültür ve Turizm Bakanı İlhan Evliyaoğlu ve Vehbi Koç olmuştur (Çiçek vd., 2014).

1980’li yıllarında başından itibaren hızla artan yatak kapasitesine cevap verecek eğitimli turizm personeli bulmada sıkıntılar yaşandığı için vakıf öncelikli olarak yaygın mesleki turizm eğitimine ağırlık vermiştir. TUGEV öncelikli olarak uluslararası turizm eğitimi kurumları ve eğitim uzmanları ile iletişime geçerek Türkiye’de uygulanacak mesleki turizm eğitimi ile ilgili programlar oluşturma gayreti içine girmiştir. Turizm eğitimi ile ilgili kurum ve kuruluşlarla bir araya gelerek turizm eğitiminin programlaması yapılmış, Bakanlık ve Birleşmiş Milletler uzmanları ile mesleki turizm eğitim planı hazırlanmıştır. Bu planlar hazırlanırken Türkiye’de turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu işgücünü tespitine yönelik çalışmalar yapılmış, eğitim planı ve programların bu ihtiyaca göre hazırlanması sağlanmıştır (Çiçek vd. 2014). Eğitim planlarının ve programlarının sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi için öncelikli olarak Eğiticilerin Eğitimi programı uygulanmış, bu programla 249 öğretmen ve monitöre eğitim verilmiştir (ICVB, t.y.).

Birleşmiş Milletler finansmanı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Kemer’de yaptırılan 60 otel odası bulunan, 240 öğrencilik yatakhane kapasiteli hem otel hem okul olarak inşa edilen bina TUGEV’e verilmiştir. Otelcilik ve Turizm Eğitim Merkezi (OTEM) adı verilen bu binada TUGEV 14.11.1987 tarihinde eğitime başlamıştır (Doğantan, 2019). Hem fiziki şartlar açısından hem de ekipmanlar açısından dönemin en modern tesisi olan OTEM’de otel odaları ve öğrenci yatakhanesinin yanı sıra konferans salonu, kütüphane, uygulama atölyeleri, derslikler, yabancı dil laboratuvarı bulunmaktaydı. Mutfak, servis, kat hizmetleri ve önbüro eğitimlerinin verildiği OTEM’de, kurslar beş buçuk ay sürmekte, yılda iki gruba eğitim verilmekteydi. Yabancı uzmanların da yer aldığı eğitimci kadrosunda sektör deneyimi yüksek eğitimciler görev yapmaktaydı. Yapılan işbirliği anlaşmaları ile öğrencilere Almanya’da staj yapma olanağı da sağlanmıştı (Doğantan, 2019). OTEM’de turizm işletmelerinde çalışanlara yönelik ekim ve nisan ayları arasında, kısa dönemli “Türk Mutfak Sanatı, Pastacılık Sanatı, Yiyecek ve İçecek Servisi, Yiyecek-İçecek Yönetimi, Restoran Yönetimi, Satış ve Pazarlama” vb. eğitimler verilmiştir (Aker, 2019). TUGEV, Dünya Turizm Örgütü (UNTWO) ve Dünya Turizm Eğitimi Birliği’ne üye olmuş, yurtdışındaki üniversitelerle işbirliği yaparak dünyada etkili olmuş ve mesleki turizm eğitime katkılarda bulunmuştur. TUGEV’in uyguladığı eğitim programları Türkiye’deki diğer turizm eğitimi kurumları tarafından da benimsenmiş ve uygulanmıştır (Çiçek vd., 2014).

OTEM’i işletme esnasında maddi kaynakları yetersiz kalan TUGEV, Turizm Bankasından kredi almış ancak ödemede güçlükler yaşayınca krediler Türkiye Kalkınma Bankası’na devredilmiş ve Türkiye Kalkınma Bankası OTEM’e ortak olmuştur. Bir süre sonra Türkiye Kalkınma Bankası hissesini Turizm Bakanlığı’na devretmiştir (Çiçek vd., 2014). Ancak maddi sorunlardan kurtulamayan OTEM 1993 yılında kapatılarak eğitim ve yatakhane binasına Kemer TUREM açılmış, OTEM Otel bir müddet daha TUGEV tarafından işletildikten sonra 2007 yılında özelleştirilmiştir (Doğantan, 2019).

TUGEV, OTEM'in yanı sıra mesleki turizm eğitimi alanında başka çalışmalar da yapmıştır. Bunlardan biri olan Boğaziçi Üniversitesi ile yürütülen sertifika programı en çok ilgi gören eğitim çalışmalarından biri olmuştur. Yurtdışındaki üniversitelerle işbirliği içinde yürütülen bu programlarda yabancı hocalar görev almıştır. Daha sonra Uludağ ve Trakya Üniversiteleri ile de benzer programlar yürütülmüş, bu sertifika programları 2012 yılına kadar devam etmiştir. TUGEV aynı zamanda Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi'nin turizmle ilgili programlarına da teknik danışmanlık yapmıştır (Çiçek vd., 2014).

TUGEV turizm sektöründe meslek standartlarının hazırlanması hususunda Turizm Bakanlığı işbirliği ile Uluslararası Çalışma Örgütü'nde (ILO) görevler üstlenerek dökümanlar hazırlamıştır. Turizm sektöründe sertifikasyon çalışmalarında da danışmanlık hizmetlerinde bulunmuştur. Türkiye'de ilk defa turizm ile ilgili bir dökümantasyon merkezi kurarak turizm alanında çalışmalarını sürdüren akademisyenlere destek olmuştur (ICVB, t.y.).

Örgün Mesleki Turizm Eğitimi

Örgün mesleki turizm eğitimi; turizm işletmelerindeki işgücü ihtiyacı karşılamak için yeterli bilgi ve beceriye sahip işgörenler yetiştirmek amacıyla yürütülen, eğitimin sonunda öğrencilerin diploma sahibi oldukları, planlı, programlı, eğitim kurumlarında gerçekleştirilen eğitimidir. Türkiye'de mesleki örgün turizm eğitimi, MEB bünyesindeki ortaöğretim kurumları ile YÖK bünyesinde yer alan üniversitelerde, önlisans, lisans, lisansüstü programlarda verilmektedir.

Ortaöğretimde örgün mesleki turizm eğitimi

18 - 23 Mart 1957 tarihlerinde yapılan VI. Milli Eğitim Şûrası'nda, turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu işgücünü yetiştirmeye yönelik mevzuatın günün şartlarına göre düzenlenmesi, turistik bölgelerdeki yoğun işgücü ihtiyacı için kurslar açılması, Milli Eğitim Bakanlığı'nın uzun vadede turizm personelinin yetiştirilmesi için modern bir okul açması önerilmiştir. Öneri dikkate alınarak otelcilik okulu kurulması çalışmalarına başlanır ve 1961 yılında Ankara Otelcilik Okulu Türkiye'deki ilk örgün mesleki turizm eğitimi kurumu olarak açılır (Toker,2018). 1967-1968 öğretim yılında İstanbul, 1975-1976 öğretim yılında Kuşadası Otelcilik Okulu açılır. 1968-1969 öğretim yılında İstanbul'da ilk özel okul olan İstanbul Özel Turizm ve Otelcilik okulu açılır. 1975 yılına gelindiğinde otelcilik okullarının adı "Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi" olarak değiştirilir, mezunlarının üniversite sınavlarına girebilmelerine imkan tanınır (Ünlüöner, 1990). 1979-1980 öğretim yılında Bursa, Mersin, Muğla, 1983-1984 öğretim yılında Ordu Perşembe Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri eğitime başlar. Bu okullarda eğitim süresi 3 yıl olup, birinci sınıfta tüm öğrenciler aynı dersleri alırken, ikinci sınıfta servis, mutfak, resepsiyon bölümlerinden birini seçerek ağırlıklı olarak seçtiği bölümün dersleri almaktaydı. Öğrenciler nisan ayında okulun kapanmasıyla dokuzuncu ve onuncu sınıflarda işletmelerde meslek eğitimi yapmak üzere eylül sonuna kadar turizm işletmelerine stajyer olarak gönderilmekteydi. Dokuzuncu sınıf stajında öğrencilere tüm departmanlarda staj yaptırılarak rotasyonu tabii tutulup, böylece onuncu sınıfta bölüm seçimini daha bilinçli bir şekilde yapmaları sağlanmaktaydı. Staj bitiminde öğrenciler meslek dersleri öğretmenlerinden oluşan komisyon tarafından işletmelerde beceri eğitimi sonrası beceri sınavına tabii tutulmaktaydı.

1984-1985 öğretim yılında turizm sektöründe yabancı dilin gerekliliği dikkate alınarak Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerine bir sene hazırlık sınıfı eklenerek öğrenim süreleri 4 yıla çıkarılmış ve bu okullar "Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi" adını almıştır. 1985-1986 öğretim yılında "Bolu Mengen Aşçılık Lisesi", 1986-1987 öğretim yılında "Antalya Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi", 1987-1988 öğretim yılında "Nevşehir ve Tekirdağ Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri" eğitime başlamıştır.

1987-1988 öğretim yılında resepsiyon, servis ve mutfak bölümlerine ilave olarak kat hizmetleri bölümü açılmıştır. 1988-1989 öğretim yılında “Gaziantep ve Tokat Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri”, 1989-1990 öğretim yılında “Rize Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi” faaliyete geçmiştir. 1990 yılından sonra Anadolu Otelcilik Turizm Meslek Liselerinin sayısı hızla artmıştır.

1993-1994 eğitim öğretim yılında seyahat acenteciliği bölümleri açılarak Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerindeki bölüm sayısı beşe çıkmıştır. Bu süreçte “Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü”ne bağlı Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinin yanı sıra “Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü”ne bağlı Kız Meslek Liselerinde de mesleki turizm eğitime yönelik bölümler açılmıştır.

2004-2005 öğretim yılında pilot okullarda, 2006-2007 öğretim yılında tüm mesleki ve teknik okullarda MEGEP Projesi kapsamında alan bazlı modüler eğitim sistemine geçilerek, klasik üniter eğitim sistemi değiştirilmiş, otelcilik turizm meslek liselerinde hazırlık sınıfı kaldırılmıştır. Alan bazlı modüler eğitim sistemine göre öğrenciler dokuzuncu sınıfta genel lise eğitimi alırken, onuncu sınıfta alan eğitimi, onbir ve onikinci sınıfta ise dal eğitimi alacaktır. İlk uygulamada “Yiyecek İçecek Hizmetleri Alanı”, “Konaklama ve Seyahat Hizmetleri Alanı”, “Eğlence Hizmetleri Alanı” olmak üzere üç alanda modüler sistem uygulanmıştır. Yiyecek İçecek Hizmetleri Alanında; servis, mutfak, pastacılık, bar ve hosteslik dalları yer alırken, Konaklama ve Seyahat Hizmetleri Alanında; önbüro, kat hizmetleri, operasyon ve rezervasyon dalları yer almaktaydı. Eğlence Hizmetleri Alanında; animatörlük, çocuk animatörlüğü dalları bulunmaktaydı.

2011’de yürürlüğe giren “652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ile Millî Eğitim Bakanlığı’nda mesleki ve teknik eğitimi yürüten altı genel müdürlük, “Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü (MTEGM)” ismiyle birleştirilmiş, diğer tüm meslek liseleri gibi otelcilik turizm meslek liseleri de “Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi”ne dönüştürülmüştür. Bu dönüşümden sonra turizm programları, özellikle yiyecek içecek hizmetleri alanındaki programlar, daha fazla sayıda mesleki ve teknik anadolu lisesinde uygulanmaya başlamıştır.

2018 yılı ve sonrasında Milli Eğitim Bakanlığı ile özel sektör kuruluşları arasında protokoller imzalanmış, okullar özel sektör kuruluşları ile eşleştirilerek sektör-okul işbirliği güçlendirilmeye çalışılmıştır. Ancak bu protokoller tüm mesleki ve teknik anadolu liselerini kapsamadığı için iki farklı program uygulanmaya başlanmıştır. Bu süreçte Eğlence Hizmetleri Alanı kapatılmış, animatörlük dalı protokol okullarda Konaklama ve Seyahat Hizmetleri Alanına alınmıştır.

Anadolu Meslek Programı uygulayan okullarda Yiyecek İçecek Hizmetleri Alanında servis, aşçılık, pasta ve tatlı yapımı, hosteslik dalları yer alırken, Konaklama ve Seyahat Hizmetleri Alanında önbüro, kat hizmetleri, rezervasyon dalları yer almıştır.

Protokol okullarda ise Konaklama ve Seyahat Hizmetleri Alanında konaklama dalı, seyahat acenteciliği dalı, animatörlük dalı yer almış, Yiyecek İçecek Hizmetleri Alanında ise sadece yiyecek içecek hizmetleri dalı kalmıştır. 2022-2023 eğitim öğretim yılında Anadolu Meslek programı uygulayan okullarda da Yiyecek İçecek Hizmetleri Alanında sadece yiyecek içecek hizmetleri dalı kalmıştır.

“Protokol AMP uygulanan okullarda 9. sınıftan sonra, AMP uygulanan okullarda 10. sınıftan sonra öğrenciler tarafından dal seçimi yapmaktadır. Her iki türdeki okulda da öğrenciler 9. ve 10. sınıflara ait teorik ve uygulamalı derslerinin eğitimlerini okulda almakta ve 11. ve 12. sınıflarda da işletmelerde meslek eğitimi (İME) için işletmelere gitmektedirler. Turizm eğitimi verilen meslek liselerinde yoğunlaştırılmış eğitim, yani Ekim ve Nisan ayları arasında teorik eğitim okulda, Mayıs ve Eylül ayları

arasında pratik eğitim işletmelerde uygulanmaktadır. Normal eğitim uygulanan mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında, Eylül – Haziran ayları arasında haftalık 40 saatlik dersin 2 gün 16 ders saati teorik eğitim olarak okulda, 3 gün 24 ders saati pratik eğitim olarak işletmede uygulanmaktadır. Turizm eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarında yıllar içerisinde müfredat, program, ders, alan, dal ve eğitim süresi değişse de İME dersi hep uygulanmıştır” (Tuncer, 2022).

2022-2023 resmi eğitim istatistiklerine bakıldığında Konaklama ve Seyahat Hizmetleri alanında eğitimi veren 223 lise, Yiyecek ve İçecek Hizmetleri alanında ise 645 lise eğitime devam etmektedir (MTEGM, 2023). Ekim 2023 itibari ile Konaklama ve Seyahat Hizmetleri Alanında 16.472 öğrenci, Yiyecek İçecek Hizmetleri Alanında 93.772 öğrenci öğrenim görmektedir (MEB, t.y.).

Daha önce yaygın eğitimde yer alan Mesleki Eğitim Merkezleri “9 Aralık 2016 tarih ve 29913 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 6764 Sayılı Kanun” ile örgün eğitim kurumu hâline getirilmiş, zorunlu eğitim kapsamına alınmıştır. Daha önce “Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü” uhdesinde faaliyet gösteren mesleki eğitim merkezlerinin, “Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü” uhdesine verilmesi kararlaştırılmıştır (Resmi Gazete, 2016). “26 Mart 2017 tarih ve 30019 Sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”le birlikte mesleki eğitim merkezleri mesleki ve teknik ortaöğretim kurumu olarak kabul edilerek “Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü”ne devredilmiştir (Resmi Gazete, 2017). Bu değişikliklerle birlikte Mesleki Eğitim Merkezlerindeki kursları başarı ile tamamlayan öğrenciler kalfalık ve ustalık belgesi alma hakkının yanı sıra, fark derslerini vermeleri koşulu ile meslek lisesi diploması almaya hak kazanmışlardır. 2021-2022 eğitim öğretim yılının ortasında alınan kararla Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri de Mesleki Eğitim Merkezi olarak hizmet vermeye başlamıştır.

Mesleki Eğitim Merkezi turizm eğitimi ile ilgili programlarda Konaklama ve Seyahat Hizmetleri Alanında; kat hizmetleri, operasyon, halı temizleme ve bakım, kuru temizleme, önbüro, rezervasyon dallarında, Yiyecek ve İçecek Hizmetleri Alanında; aşçılık, fırıncılık, kantin işletmeciliği, kasaplık, pasta ve tatlı yapımı, servis dallarında eğitim verilmektedir (MEB, t.y.).

Yükseköğretimde örgün mesleki turizm eğitimi

Türkiye’de yükseköğretimde örgün mesleki turizm eğitimi “2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu” uyarınca Yükseköğretim Kurulu’na bağlı devlet ve vakıf üniversitelerinde yürütülmektedir. Üniversitelerde örgün mesleki turizm eğitimi; önlisans, lisans ve lisansüstü olmak üzere üç ayrı düzeyde verilmektedir. Önlisans düzeyinde eğitim meslek yüksekokullarında, lisans düzeyinde eğitim fakülte ve yüksekokullarda, lisansüstü eğitim ise enstitülerde verilmektedir. Lisansüstü eğitim; yüksek lisans, doktora olmak üzere iki kademedir oluşmaktadır.

Önlisans düzeyinde örgün mesleki turizm eğitimi

Önlisans eğitimi; ortaöğretim sonrası, dört yarıyılık programı kapsayan yükseköğretimdir. Önlisans programları yükseköğretimin ilk kademesini oluşturan yükseköğrenim programlarıdır. Önlisans düzeyinde eğitim, üniversitelere bağlı meslek yüksekokullarında verilmektedir. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’na göre “meslek yüksekokulu; belirli bir mesleğe yönelik ara insan gücünü yetiştirmeyi amaçlayan, dört yarıyılık eğitim öğretim sürdüren yükseköğretim kurumudur” (Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, t.y.).

Önlisans düzeyinde mesleki turizm eğitimi veren programların amacı, sektörün ihtiyaç duyduğu işgücünü sağlayacak işgörenlerin yetiştirilmesini sağlamaktır (Güçer, 2004). Ancak

mesleki turizm eğitimi veren meslek yüksekokullarının yeterli akademik kadro, yeterli uygulama alanları, yeterli donanım olmadan açılması istenen amaca ulaşmasında en büyük engel olarak göze çarpmaktadır. Meslek yüksekokulları, meslek liseleri ile birlikte turizm sektörüne ara insan gücü yetiştirmek için en önemli kurumlardır, dolayısı ile bu okullardaki eğitimin kalitesi direk olarak turizm sektörünün hizmet kalitesini de etkileyecektir (Ünlüöner, 1990).

Önlisans düzeyinde turizm eğitimi ilk defa 1974-1975 öğretim yılında Ege Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'ne bağlı Aydın Önlisans Yüksekokulu'nda verilmeye başlanmıştır. Bu program 1978 yılında Ege Üniversitesi İşletme Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü'ne bağlanarak Aydın Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu adını almış, eğitim süresi dört yıla çıkmıştır. 1982 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi'ne bağlanmış, 1992 yılında ise Aydın Adnan Menderes Üniversitesi'ne bağlanmıştır. 2013 yılında ise fakülte olmuş, halen Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Turizm Fakültesi adı ile eğitime devam etmektedir (Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, t.y.).

1975 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kurulan Mersin Meslek Yüksekokulu bünyesinde önlisans düzeyinde turizm eğitimi verilmeye başlanmıştır. Bu okul 1982 yılında Çukurova Üniversitesi'ne, 1992 yılında da Mersin Üniversitesine bağlanmıştır (Mersin Üniversitesi, t.y.). Üniversite bünyesinde turizm eğitimi ile ilgili ilk önlisans programı 1976 yılında Boğaziçi Üniversitesinde açılmıştır. İki yıllık, Türkçe eğitim veren program Turizm ve Otel Yöneticiliği adı altında açılmış, 1982 yılında öğretim dili İngilizce'ye dönmüştür. 1984 yılında Otel İşletmeciliği ve Seyahat İşletmeciliği adını alan program, günümüzde Boğaziçi Üniversitesi Yönetim Bilimleri Fakültesi çatısı altında Turizm İşletmeciliği Bölümü adı altında lisans düzeyinde eğitime devam etmektedir (Boğaziçi Üniversitesi, t.y.).

1976 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde turizm eğitimi veren 4 önlisans programı açılmıştır. Bunlardan ilki Turizm ve Otelcilik programı adı ile Balıkesir'e açılmıştır. Daha sonra Uludağ Üniversitesi'ne bağlanan okul, günümüzde Balıkesir Üniversitesi çatısı altında önlisans programı olarak eğitime devam etmektedir.

Diğer bir önlisans programı Edirne'de açılmıştır. 1978-1979 eğitim öğretim yılında meslek yüksekokullarının kapatılması kararı ile öğrencilere diğer okullara nakledilmiş, 1981 yılında ise Trakya Üniversitesi çatısı altında tekrar eğitime başlamıştır (Trakya Üniversitesi, t.y.).

Bir diğer önlisans programı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Antalya'da açılmış, 1982 yılında Akdeniz Üniversitesi'ne bağlanmıştır. Günümüzde Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu çatısı altında eğitime devam etmektedir (Akdeniz Üniversitesi, t.y.).

Dördüncü açılan önlisans programı Ankara'da açılmıştır. Ankara Meslek Yüksekokulu adı ile Demirlibağçe İlköğretim binasında eğitime başlayan kurum çatısı altında eğitime başlayan program, 1981 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yüksekokulun Ankara Yabancı Diller ve Meslek Yüksekokuluna çevrilmesi ile eğitimine devam etmiştir. 1982 yılında yabancı diller yüksekokulu Gazi Üniversitesi'ne, meslek yüksekokulu da Hacettepe Üniversitesi'ne devredilince Hacettepe Üniversitesi Ankara Meslek Yüksekokulu olarak eğitime Gazi Üniversitesi yerleşkesinde devam etmiştir. Meslek yüksekokulu 1997 yılında günümüzde kullanılan Opera'daki binasına taşınmış, 2004 yılında da Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu adını almıştır. Program günümüzde bu meslek yüksekokulu çatısı altında eğitime devam etmektedir (Hacettepe Üniversitesi, t.y.).

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından açılan son önlisans programı 1981 yılında Bolu'da açılmıştır. 1976 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından açılan Bolu Meslek Yüksekokulu'nda 1981 yılında turizm programı eğitime başlamıştır. 1982 yılında Gazi Üniversitesi'ne bağlanan yüksekokul, 1992 yılında da Abant İzzet Baysal Üniversitesine bağlanmıştır. Program günümüzde Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bolu Meslek Yüksekokulu çatısı altında eğitime devam etmektedir (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, t.y.)

1982 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İzmir Meslek Yüksekokulu'nda (Dokuz Eylül Üniversitesi, t.y.), 1986 yılında İstanbul Üniversitesi'nde (İstanbul Üniversitesi, t.y.), Selçuk Üniversitesi Niğde Meslek Yüksekokulu'nda (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi (t.y.), Fırat Üniversitesi Elazığ Meslek Yüksekokulu'nda (Fırat Üniversitesi, t.y.) turizm eğitimi ile ilgili önlisans programları açılmıştır.

1987 yılında Ege Üniversitesi'nde açılan önlisans turizm programı, 2004 yılında yüksekokul, 2019 yılında ise fakülte olmuş, günümüzde Ege Üniversitesi Çeşme Turizm Fakültesi adı altında eğitime devam etmektedir (Ege Üniversitesi, t.y.). 1987 yılında Marmara Üniversitesi'nde turizm önlisans programı açılmış ancak ilk öğrenci alımı 1988-1989 eğitim öğretim yılında yapılmıştır (Marmara Üniversitesi, t.y.).

1988 yılına gelindiğinde Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Meslek Yüksekokulunda turizm önlisans programı açılmış, ilk öğrenci alımı 1989-1990 eğitim öğretim yılında yapılmıştır. 2003 yılında Turizm ve Otelcilik Meslek Yüksekokulu'nun kurulması ile program bu yüksekokula aktarılmıştır. Turizm Meslek Yüksekokulu'nun 2019 yılında Trabzon Üniversitesi'ne devredilmesi nedeni ile eğitime bu üniversite çatısı altında devam etmektedir (Trabzon Üniversitesi, t.y.).

1989 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Muğla Meslek Yüksekokulu'nda turizm önlisans programı açılmıştır. Muğla Meslek Yüksekokulu 1992 yılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'ne bağlanmış, önlisans programı eğitime bu üniversite ve meslek yüksekokulu çatısı altında devam etmektedir (MSKÜ, t.y.).

1990 yılından itibaren ülkemizde açılan üniversite sayısına paralel olarak turizm önlisans programı sayıları da artmış, bu artış yeni üniversite ve meslek yüksekokulların açılması ile günümüzde de devam etmektedir. Tablo 1.'de 2022-2023 eğitim öğretim yılında turizmle ilgili önlisans programlarındaki öğrenci sayıları verilmiştir.

Tablo 1: 2022-2023 eğitim öğretim yılında turizmle ilgili önlisans programlarındaki öğrenci sayıları

Program Adı	Cinsiyet	Ağırlama Hizmetleri	Açılık	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	İkram Hizmetleri	Kültürel Miras ve Turizm	Marina İşletmeciliği	Marina ve Yat İşletmeciliği	Pastacılık ve Ekmekçilik	Sağlık Turizmi İşletmeciliği	Turist Rehberliği	Turizm Animasyonu	Turizm Rehberliği	Turizm ve Otel İşletmeciliği	Turizm ve Seyahat Hizmetleri	Turizm ve Seyahat İşletmeciliği	
Programın Uygulandığı Üniversite Sayısı		2	89	1	7	7	1	4	6	6	28	9	8	90	37	1	Toplam
Örgün Eğitim	E	2	5.962		366	158	1	229	66	260	2.071	534	18	11.711	3.685	1	25.064
	K		8.530		222	98		42	181	265	1.713	183	17	6.370	1.953		19.574
	T	2	14.492	1	588	256	1	271	247	525	3.784	717	35	18.081	5.638	1	44.639
İkinci Öğretim	E		1.970		4	1		83			351	111	4	2.650	936		6.110
	K		1.849	1	2			13			188	18	4	979	359		3.413
	T		3.819		6	1		96			539	129	8	3.629	1.295		9.522
Uzaktan Eğitim	E		48								599			359			1.006
	K		58								300			240			598
	T		106								899			599			1.604
Açık Öğretim	E		10.345			5.678								6.697	1.585		24.305
	K		23.432			9.549								3.950	971		37.902
	T		33.777			15.227								10.647	2.556		62.207
Toplam	E	2	18.325	0	370	5.837	1	312	66	260	3.021	645	22	21.417	6.206	1	56.485
	K	0	33.869	1	224	9.647	0	55	181	265	2.201	201	21	11.539	3.283	0	61.487
	T	2	52.194	1	594	15.484	1	367	247	525	5.222	846	43	32.956	9.489	1	117.972

Kaynak: YÖK 2022-2023 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistiklerinden faydalanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır

Tablo 1.den de anlaşılacağı gibi önlisans programlarında birbirine çok yakın isimlerle eğitimlerini sürdüren programların karıştırılmaması için Yükseköğretim Yürütme Kurulu'nun 25.12.2019 tarihinde aldığı karara göre, halen öğrenciliği devam edenlerin kayıt olduğu program adı ile mezun olması koşulu ile, 2020 yılında yapılacak YKS Sınavından itibaren program adlarının sadeleştirilmesine karar verilmiştir. Bu karar sonrasında turizm alanında yürütülebilecek önlisans program adları; "Açılık, İkram Hizmetleri, Kültürel Miras ve Turizm, Marina ve Yat İşletmeciliği, Pastacılık ve Ekmekçilik, Sağlık Turizmi İşletmeciliği, Turist Rehberliği, Turizm Animasyonu, Turizm ve Otel İşletmeciliği, Turizm ve Seyahat Hizmetleri" olarak belirlenmiştir.

Lisans düzeyinde örgün mesleki turizm eğitimi

Lisans eğitimi, ortaöğretim sonrası dayalı, sekiz yarı yıllık programı kapsayan yükseköğretimdir. Lisans programları yükseköğretimin ikinci kademesini oluşturan yükseköğrenim programlarıdır. Lisans düzeyinde eğitim, üniversitelerin fakülte ve yüksekokullarında verilmektedir. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'na göre fakülte; "yüksek düzeyde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan, kendisine birimler bağlanabilen bir

yükseköğretim kurumudur”. Yüksekokul ise, “belirli bir mesleğe yönelik eğitim-öğretime ağırlık veren bir yükseköğretim kurumudur”.

Lisans seviyesinde mesleki turizm eğitiminin amacı; turizm sektörünün ve kamunun ihtiyaç duyduğu, mesleği yapmak için gereken bilgi, beceriye sahip, her türlü turizm işletmesi ile ilgili yönetim, organizasyon, planlama, koordinasyon gibi konulara hakim, işletmeci, yönetici, araştırmacı ve eğiticiler yetiştirmektir (Güçer, 2004). Başka bir deyişle, Türk Turizminin gelişmesi için yapılan yatırımlar sonrası kurulan tesis ve olanakları en iyi şekilde idare ederek, rakip ülkeler ile rekabet edebilecek pozisyona getiren orta ve üst düzey yöneticilerin yetiştirilmesi lisans düzeyinde verilen turizm eğitiminin ana amacıdır. Ancak günümüzdeki üniversite yerleştirme sistemine bakıldığında, temel mesleki turizm eğitimi almamış öğrencilerin lisans programlarına kabul edilmesi bu amacın gerçekleştirilmesindeki en büyük engel olarak durmaktadır. Ayrıca özellikle öğrencilerin en çok tercih ettikleri bölüm olan gastronomi alanında verilen uygulama derslerinde; yetersiz fiziki şartlar, ekipman eksikliği, yetersiz altyapı, bütçe imkanlarının kısıtlılığı, nicelik ve nitelik olarak yetersiz öğretim elemanları sorunu temel problemler olarak göze çarpmaktadır (Demirci vd., 2020).

Lisans düzeyinde turizm eğitimi ilk defa 1956 yılında kurulan “Ticaret Yüksek Öğretmen Okuluna” 1965 yılında turizm bölümünün de ilave edilerek “Ankara Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu” adını verilmesi ile başlamıştır. Başlangıçta öğrenim süresi üç yıl olan okulun öğrenim süresi 1967-1968 öğretim yılı itibarıyla dört yıl olmuştur. 1982 yılında Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı “Ankara Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu” ile “Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu” birleştirilerek “Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi” kurulmuştur. 1992 yılında Mesleki Eğitim Fakültesi’nden ayrılarak “Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi” ismini almıştır. YÖK’ün 2009 yılında aldığı meslek dersleri öğretmenleri yetiştiren tüm eğitim fakültelerinin kapatılması kararından sonra Turizm Fakültesi adını almıştır. 2018 yılında Gazi Üniversitesi’nden ayrılmış Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi çatısı altında eğitime devam etmektedir (AHBVÜ, t.y.).

1969 yılında Ege Üniversitesi İktisadi ve Ticari İlimler Fakültesi’nde “Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü” eğitime başlamış, 1982’de 41 sayılı kanun hükmünde kararname ile kapatılmıştır. 1975’de Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu’nda ortaokullarda verilen seçmeli ticaret, turizm derslerine girecek öğretmenler yetiştirmek amacıyla kurulan “Ticaret ve Turizm Bölümü” yine aynı kararname ile kapatılmıştır (Ünlüöner, 1990).

1975-1976 öğretim yılında Bursa İktisadi ve İdari İlimler Akademisi bünyesinde “Balıkesir İşletmecilik ve Otelcilik Yüksekokulu” eğitime başlamıştır. 1992 yılında Balıkesir Üniversitesi’ne bağlanan yüksekokul 2013 yılında turizm fakültesi olmuş ve halen Balıkesir Üniversitesi Turizm Fakültesi adı altında eğitime devam etmektedir (Balıkesir Üniversitesi, t.y.).

1979-1980 öğretim yılında Adana İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi bünyesinde “Mersin İşletmecilik ve Turizm Yüksekokulu” eğitime başlamıştır. 1982’de Çukurova Üniversitesi’ne bağlanan yüksekokul, 1992 yılında Mersin Üniversitesi’ne bağlanmıştır. 2012 yılında fakülte olan yüksekokul halen Mersin Üniversitesi Turizm Fakültesi adı altında eğitime devam etmektedir (Mersin Üniversitesi, t.y.).

1982 yılında Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi bünyesinde “Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu” ile “Akdeniz Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu” kurulmuştur. Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu 1984-1985 öğretim yılında, Akdeniz Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu ise 1986-1987 öğretim yılında ilk öğrencilerini alarak eğitim faaliyetlerine başlamışlardır (Ünlüöner, 1990). Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik

Yüksekokulu 2007 yılında Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi'ne bağlanmış ve aynı yıl fakülte olmuştur. Akdeniz Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu ise 2012 yılında fakülte olmuştur.

1988 yılında kurulan “Bilkent Üniversitesi Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu” lisans düzeyinde turizm eğitimi veren ilk vakıf üniversitesi programıdır. 1990 yılından sonra önlisans programlarında olduğu gibi lisans programlarında da turizm ile ilgili programların sayısı hızla artmış, bu artış günümüzde de devam etmektedir. Tablo 2’de 2022-2023 eğitim öğretim yılında turizmle ilgili lisans programlarındaki öğrenci sayıları verilmiştir.

Tablo 2: 2022-2023 eğitim öğretim yılında turizmle ilgili lisans programlarındaki öğrenci sayıları

Program Adı	Cinsiyet	Gastronomi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	Konaklama İşletmeciliği	Konaklama İşl. Öğretmenliği	Otel Yöneticiliği	Rekreasyon Yönetimi	Seyahat İşletmeciliği	Seyahat İşl. ve Turizm Rehberliği	Turist Rehberliği	Turizm Rehberliği	Turizm Animasyonu	Turizm İşletmeciliği	Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik	Turizm ve Otel İşletmeciliği	Turizm ve Otelcilik	Yiyecek İçecek İşletmeciliği	
Programın Uygulandığı Üniversite Sayısı		5	85	17	1	1	18	8	7	1	37	1	64	13	11	3	7	TOPLAM
Örgün Eğitim	E	283	8.951	624	2	72	1.704	273	401	1	4.432	2	6.744	494	393	70	243	24.689
	K	200	10.942	221		53	1.020	131	325		4.080		4.159	197	154	13	232	21.727
	T	483	19.893	845	2	125	2.724	404	726	1	8.512	2	10.903	691	547	83	475	46.416
İkinci Öğretim	E		1.095	208			89	65	12		760		639	107	70		41	3.086
	K		1.088	74			35	24	5		542		203	27	18		16	2.032
	T		2.183	282			124	89	17		1.302		842	134	88		57	5.118
Uzaktan Eğitim	E																	0
	K			3														3
	T			3														3
Açık Öğretim	E			5.323									4.324					9.647
	K			1.398									1.513					2.911
	T			6.721									5.837					12.558
Toplam	E	283	10.046	6.155	2	72	1.793	338	413	1	5.192	2	11.707	601	463	70	284	37.422
	K	200	12.030	1.696	0	53	1.055	155	330	0	4.622	0	5.875	224	172	13	248	26.673
	T	483	22.076	7.851	2	125	2.848	493	743	1	9.814	2	17.582	825	635	83	532	64.095

Kaynak: YÖK 2022-2023 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistiklerinden faydalanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır

Önlisans programlarında olduğu gibi birbirine çok yakın isimlerle eğitimlerini sürdüren programların kargaşa yaratmaması için Yükseköğretim Yürütme Kurulu’nun 11.03.2020 tarihinde aldığı karara göre, halen öğrenciliği devam edenlerin kayıt olduğu program adı ile mezun olması koşulu ile, 2020 yılında yapılacak YKS Sınavından itibaren program adlarının sadeleştirilmesine karar verilmiştir. Bu karar sonrasında turizm alanında yürütülebilecek lisans program adları: “Gastronomi ve Mutfak Sanatları, Rekreasyon Yönetimi, Turizm İşletmeciliği, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Öğretmenliği, Turizm Rehberliği, Yiyecek ve İçecek İşletmeciliği” olarak belirlenmiştir.

Lisansüstü düzeyinde örgün mesleki turizm eğitimi

Lisansüstü eğitim; yüksek lisans (tezli, tezsiz), doktora, sanatta yeterlilik ve tıpta uzmanlık eğitimlerini kapsamaktadır. Lisansüstü eğitimler üniversitelere bağlı enstitüler aracılığı ile yürütülmektedir. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’na göre “enstitü,

üniversitelerde ve fakültelerde birden fazla benzer ve ilgili bilim dallarında lisansüstü eğitim öğretim, bilimsel araştırma ve uygulama çalışmalarını yürüten yükseköğretim kurumlarıdır”.

Turizm alanında verilen yüksek lisans eğitimi ile, “öğrencilerin turizm alanında araştırma yaparak bilgiye ulaşmaları, bilgiyi analiz edip yorumlama becerileri kazanmaları, mesleki alanda bilgi birikimi kazanmaları ve bu bilgiyi uygulamada ne şekilde kullanacaklarının gösterilmesi amaçlanmaktadır. Doktora eğitimi ile ise bireye turizmle ilgili serbest araştırma yapma, bilimsel olaylara farklı perspektiften yaklaşma, yorum yapma ve yeni sentezlere erişmek için gereken safhaları belirleme becerisi kazandırmak amaçlanmaktadır” (Özdoğan ve Çavuş, 2009).

Turizm alanında verilen lisansüstü eğitim 1964 yılında İzmir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi’nde “Turizm Enstitüsü” kurulması ile başlamıştır. Ege Bölgesi’nin yüksek turizm potansiyeli konusunda araştırmalar yapmak, özel sektör ve devlet yetkililerinin turizm konusunda daha detaylı bilgi sahibi olması amacıyla kurulan enstitü etkili ve faydalı çalışmalar yapamamıştır (Ünlüönen, 1990). Ege Üniversitesi İşletme Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümünde yürütülen doktora ve yüksek lisans eğitimi 1982-1983 öğretim yılına kadar devam etmiştir. 2547 sayılı kanun hükmünce lisansüstü eğitimin enstitüler aracılığı ile yapılması öngörülmüş, böylece Ege Üniversitesi İşletme Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümünde yürütülen lisansüstü eğitim çalışmaları sona ermiştir. İlgili kanun çıkmadan önce “Hacettepe Üniversitesi Mezuniyet Sonrası Eğitim Fakültesinde” de turizm ve otel işletmeciliği dalında lisansüstü eğitim verilmekteydi (Ünlüönen, 1990). 1969 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi’ne bağlı olarak “İktisadi Coğrafya ve Turizm Enstitüsü” kurulmuştur. 2547 sayılı kanundan sonra İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde lisansüstü programlar devam ettirilmiştir.

Tablo 3.’de 2022-2023 eğitim öğretim yılında turizmle ilgili yüksek lisans programlarındaki öğrenci sayıları verilmiştir.

Tablo 3. 2022-2023 eğitim öğretim yılında turizmle ilgili yüksek lisans programlarındaki öğrenci sayıları

Program Adı	Prog. Uyg. Üni. Say.	Yüksek Lisans											
		Örgün Eğitim			İkinci Öğretim			Uzaktan Eğitim			Toplam		
		E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T
Deniz Turizmi	1	7	2	9				12	7	19	19	9	28
Ekoturizm	1	7	6	13							7	6	13
Ekotur. Rehberliği	2	29	22	51	21	9	30				50	31	81
Gastronomi	2	48	102	150							48	102	150
Gast. ve Mut. Kül.	1	1	4	5							1	4	5
Gast. ve Mutf. San.	38	475	778	1.253	83	132	215				558	910	1.468
İnanç Turizmi	3	24	15	39							24	15	39
İnanç Tur. Reh.	1	6	3	9							6	3	9
Konaklama İşletmeciliği	2	7	8	15				62	24	86	69	32	101
Kültürel Mir. Yön. ve Tur.	2	65	84	149							65	84	149
Otel Yöneticiliği	1	2	3	5							2	3	5
Rekreasyon Yönetimi	6	83	81	164	108	74	182				191	155	346
Sağlık Turizmi Yönetimi	1				29	24	53				29	24	53
Seyahat İşletmeciliği	1	5	3	8							5	3	8
Sey. İşl. ve Tur. Reh.	3	65	69	134							65	69	134
Sürdürülebilir Tur. Yön.	2	13	30	43							13	30	43
Turist Rehberliği	5	65	56	121	91	78	169	82	50	132	238	184	422
Turizm Rehberliği	16	132	136	268	143	92	235				275	228	503
Turizm İşletmeciliği	50	854	692	1.546	158	106	264	83	31	114	1.095	829	1.924
Turizm İşl. Uzmanı	1	5	1	6							5	1	6
Turizm İşl. ve Otelcilik	4	86	77	163							86	77	163
Tur. İşl. Yönetim ve Liderlik	1				3	1	4				3	1	4

Turizm ve Otel İşletmeciliği	5	75	74	149	12	12			87	74	161		
Turizm Yönetimi	1	30	27	57					30	27	57		
Uluslararası Turizm Yönetimi	1	6	4	10					6	4	10		
Yiyecek İçecek İşletmeciliği	1	2	8	10	1	1	2		3	9	12		
TOPLAM		2.092	2.285	4.377	649	517	1.166	239	112	351	2.980	2.914	5.894

Kaynak: YÖK 2022-2023 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistiklerinden faydalanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır

Tablo 4.'de 2022-2023 eğitim öğretim yılında turizmle ilgili doktora programlarındaki öğrenci sayıları verilmiştir.

Tablo 4. 2022-2023 eğitim öğretim yılında turizmle ilgili doktora programlarındaki öğrenci sayıları

Program Adı	Programın Uygulandığı Üniversite Sayısı	Doktora		
		Örgün Eğitim		
		E	K	T
Gastronomi	1	12	17	29
Gastronomi ve Mutfak Sanatları	9	91	116	207
Rekreasyon Yönetimi	2	17	27	44
Sağlık Turizmi	1	12	14	26
Turizm İşletmeciliği Eğitimi	1	1		1
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik	4	27	23	50
Turizm İşletmeciliği	31	355	348	703
Turizm Rehberliği	2	10	6	16
TOPLAM		525	551	1.076

Kaynak: YÖK 2022-2023 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistiklerinden faydalanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır

Tablo 3.'de de görüleceği gibi 26 farklı programla yüksek lisans düzeyinde turizm eğitimi verilmektedir. Bu programlarda 5894 öğrenci öğrenim görmektedir. Doktora düzeyinde ise 8 farklı programda 1076 öğrenci öğrenim görmektedir. Yüksek lisans düzeyindeki programlar özel alanlara yönelik çeşitlilik gösterirken, doktora programlarında aynı çeşitliliğe rastlanmamaktadır. Özel alanlara yönelik doktora programlarının açılarak, uzmanlaşmanın sağlanması daha faydalı sonuçlar elde edilmesini sağlayabilir.

Sonuç ve Öneriler

Tüm ekonomik sektörlerde olduğu gibi, turizm sektöründe de mesleki eğitim önem arz etmektedir. Turizm sektörünün hem emek yoğun bir sektör olması, hem de hizmet sunumu esnasında müşterilerle direk etkileşim içinde bulunulması, turizm sektöründe mesleki eğitimi daha da önemli hâle getirmektedir. Farklı kültürlerden gelen misafirlere hoşgörülü, açık fikirli, kolay iletişim kurabilen, misafirlere nazik davranan, görgü kurallarına uyan, mesleğinin etik değerlerine bağlı işgörenler yetiştirebilmek ancak eğitimle mümkün olabilmektedir.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde başlayan genel ve mesleki turizm eğitimi ile ilgili çalışmalar planlı dönemler sonrası daha da hızlanmış, 1990 yılından sonra iyice yaygınlaşmıştır. Yaygın ve örgün eğitimler sayesinde çok sayıda kişi mesleki turizm eğitimi almış, günümüzde de almaktadır.

Türkiye'de çok fazla sayıda mesleki turizm eğitimi veren kurum olmasına rağmen sektörün hâlâ nitelikli işgücüne ihtiyaç duyması ise verilen mesleki turizm eğitiminin amacına ulaşamaması olarak değerlendirilebilir. Günümüzde yaklaşık 300.000 öğrenci ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde mesleki turizm eğitimi almaktadır. Eğitim gören bu öğrenci sayısına

rağmen sektörde nitelikli işgücü sıkıntısı yaşanmasının nedenlerinin tüm yönleri ile araştırılması ve çözümler bulunması gerekmektedir. Turizm sektöründe iş güvencesinin olmaması, turizm sektöründe çalışabilmek için herhangi bir mesleki yeterlilik aranmadığı için işgören bulmanın kolay olması dolayısı ile ücretlerin düşük olmasının bu nedenlerin başında geldiği söylenebilir. 1990'lı yıllardan itibaren hem Kalkınma Planlarında, hem Milli Eğitim Şûralarında gündeme getirilen mesleki kriterlerinin her seviyede hâlâ hazırlanamamış olması, mesleki belgelendirme sistemine halen geçilememiş olması çözüm bekleyen sorunların başında gelmektedir.

Mesleki turizm eğitiminde en önemli konuların başında gelen yabancı dil eğitimi konusunda tüm eğitim kademelerinde istenen sonucun hâlâ alınamamış olması bir diğer sorun olarak göze çarpmaktadır. Programlardaki yabancı dil ders saatlerinin yüksekliğine rağmen öğrencilerin istenilen seviyede yabancı dil öğrenememesinin de nedenlerinin araştırılarak yapılan değerlendirme sonrasında gerekli düzenlemelerin yapılması önem arz etmektedir.

Mesleki turizm eğitiminin bir diğer sorunu olan eğitim kademeleri arasındaki koordinasyonsuzluk, eğitim kademelerindeki programların birbirini takip eder şekilde değil, birbirini tekrar eden şekilde uygulanıyor olması hem ülkenin kaynaklarının hem de öğrencilerin zamanlarının boşa geçirilmesi anlamına gelmektedir. Mesleki turizm eğitiminin içinde yer alan tüm eğitim kurumlarının temsilcilerinin yer aldığı bir komisyon çalışması ile ortaöğretim ve yükseköğretimin tüm kademelerini kapsayan, birbirinin devamı niteliğinde olan çerçeve programlarının hazırlanarak uygulamaya konulması mesleki turizm eğitimi daha verimli hâle getirebilir.

2000'li yıllardan sonra çok hızlı bir şekilde sayıları artan ortaöğretim ve yükseköğretim sistemin yer alan mesleki turizm eğitimi veren kurumların, eğitimin gerektirdiği fiziksel ve donanımsal imkânlarla sahip olmaması, öğrencilere uygulama eğitimi yaptırılacak imkanların yetersiz olması, özellikle uygulamalı dersleri veren eğitimcilerin yetersiz olması mesleki turizm eğitiminin niteliğini azaltan etkenlerin başında gelmektedir. Bunu önleyebilmek adına mesleki turizm eğitimi veren kurumların fiziki, donanımsal ve uygulama alanları, eğitimci kadrosu tam olmadan açılmalarına izin verilmemeli, eksikleri olan kurumların eksiklerinin en kısa sürede tamamlanması verilen eğitimin kalitesinin artırılabilmesi için önem arz etmektedir.

Turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu işgücü ihtiyacı uzun vadeli olarak tespit edilerek okul ve öğrenci sayılarının buna göre belirlenmesi, turizm potansiyeli düşük olan bölgelere mesleki turizm eğitimi veren kurumların bu kadar fazla sayıda açılmaması gerekmektedir.

Turizm sektörünün ana ihtiyacı olan nitelikli ara eleman ihtiyacının karşılanabilmesi için ortaöğretim ve önlisans programlarına ağırlık verilmeli, bu kurumlardan mezun olan öğrencilerin temel mesleki turizm eğitimi tam olarak almış olmasını sağlayacak programların uygulanması sağlanmalıdır. Lisans ve lisansüstü eğitim düzeyinde ihtiyacın çok üstünde öğrenciye eğitim verildiği görülmektedir. Temel mesleki turizm eğitimi almamış kişilerin lisans eğitimi verilerek orta ve üst düzey yönetici olarak yetiştirilmeye çalışılması, lisansüstü eğitim verilerek turizm akademisyeni yapılmaya çalışılması eğitimin hazırbulunuşluk ilkesi ile çelişen bir durum arz etmektedir. Ortaöğretim veya önlisans düzeyinde turizm eğitimi almamış öğrencilerin turizm ile ilgili lisans programlarına kabul edilmemesi, kabul edilecekse de bir yıllık yoğunlaştırılmış temel mesleki turizm eğitimi verildikten sonra lisans programlarına devamlarının sağlanması bu sorunun çözümü olabilir.

Kaynakça

- Ağaoğlu, O.K. (1991). *Türkiye’de turizm eğitimi ve etkenliği*, Ankara: Yeniçağ Basın Yayın.
- Ahipaşaoğlu, S. H. (2001). *Turizmde rehberlik*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Akdeniz Üniversitesi (t.y.). Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Turizm ve otel işletmeciliği programı, https://sosyal.akdeniz.edu.tr/tr/turizm_ve_otel_isletmeciligi_programi-1090
- Aker, A. (2019). *OTEM Oteli*, içinde, Kozak, N. (Editör), Online Türkiye turizm ansiklopedisi, <https://www.turkiyeturizmansiklopedisi.com/otem-oteli> (Erişim tarihi: 10.10.2023).
- Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (t.y.). Turizm fakültesi, tarihçe, <https://hacibayram.edu.tr/turizm/tarihce>
- Aydın Adnan Menderes Üniversitesi (t.y.). Turizm fakültesi, tarihçe, <https://akademik.adu.edu.tr/fakulte/turizm/default.asp?idx=343236>
- Aymankuy, Y. ve Aymankuy, S. (2002). *Önlisans ve lisans düzeyindeki turizm eğitimi veren yüksek öğretim kurumlarının buldukları yerlerin analizi ve turizm eğitimi için bir model*, Turizm Eğitim Konferansı-Workshop, s.29-41, Ankara.
- Balıkesir Üniversitesi (t.y.). Balıkesir Meslek Yüksekokulu, Otel ve lokanta hizmetleri bölümü, Tarihçe. <https://www.balikesir.edu.tr/site/icerik/otel-lokanta-ve-ikram-hizmetleri-bolumu-3273>
- Balıkesir Üniversitesi (t.y.). Turizm fakültesi, tarihçe, <https://www.balikesir.edu.tr/site/icerik/turizm-fakultesi-467>
- Başaran, İ.E. (1992). *Eğitime giriş*,. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Başaran, İ.E. (1993). *Eğitim yönetimi*, Ankara: Kadıoğlu Matbaası
- Boğaziçi Üniversitesi (t.y.). Turizm işletmeciliği bölümü, tarihçe, <https://tourism.bogazici.edu.tr/tr/content/tarihce>
- Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi (t.y.). Bolu Meslek Yüksekokulu, tarihçe, <http://bmyo.ibu.edu.tr/bmyo/tarihce>
- Çiçek, D., Zencir, E., Kozak, N. (2014). *Türkiye’de turizm eğitimi alanında bir öncü: TUGEV . III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi* (248-260). Aydın.
- Çimrin. H. (1995). *Turizm ve turist rehberliğinin abcsi*. Antalya: Akdeniz Kitabevi.
- Çokişler, N. (2021). Turist rehberliği mevzuatının tarihsel değişimi. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6 (1): 17-28 . DOI: 10.37847/tdtdad.862927
- Değirmencioglu, A. Ö. (2001). Türkiye’de turizm rehberliği eğitimi üzerine bir araştırma, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12 (2): 189-196.
- Demirci, B., Sarıkaya, G. S. ve Erol, E. (2020). Türkiye’de gastronomi ve mutfak sanatları eğitiminin değerlendirilmesi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(4): 3311-3324. DOI: 10.26677/TR1010.2020.564
- Doğantan, E. (2019). *Otelcilik ve Turizm Eğitim Merkezi (OTEM)*, içinde, Kozak, N. (Editör), Online Türkiye turizm ansiklopedisi, <https://www.turkiyeturizmansiklopedisi.com/otelcilik-ve-turizm-egitim-merkezi-otem> (Erişim tarihi: 09.10.2023).
- Dokuz Eylül Üniversitesi (t.y.). İzmir Meslek Yüksekokulu, Turizm ve otel işletmeciliği programı, <https://imyoe.deu.edu.tr/tr/turizmveotel/>
- Durmuş, A. (2018). Milli Eğitim Şûraları ve öğretim programlarında özel yetenekli çocukların eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, Üstün-özel yeteneklilerin eğitimi özel sayı, 445-448.
- Ege Üniversitesi (t.y.). Çeşme Turizm Fakültesi, tanıtım, tarihçe, <https://turizm.ege.edu.tr/tr-4076/tanitim.html>
- Fırat Üniversitesi (t.y.). Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, tarihçe, <https://sosyalmyo.firat.edu.tr/page/3157>

- Güçer, E. (2004). *Türkiye'deki turizm eğitimi ile Avrupa Birliği üyesi ülkelerdeki turizm eğitiminin karşılaştırılması ve sektörün turizm eğitiminden beklentileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gülersoy, Ç. (1990). Reşit Saffet Atabinen'i anma toplantımız, *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*, 79-358.
- Hacettepe Üniversitesi (t.y.). Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, tarihçe, <https://sbmy.hacettepe.edu.tr/tr/menu/tarihce-6>
- Hacıoğlu, N. (1990). *Örgün turizm eğitimi ve sorunları*. 1. Ulusal Turizm Kongresi (16-18 Kasım 1990) Kuşadası.
- Hacıoğlu, N. (1992). *Balkan Ülkeleri turizm eğitim semineri*, İstanbul.
- Hacıoğlu, N. (1996). *Turizmin güncel sorunları ders notları*. Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu. Balıkesir.
- İstanbul Convention and Visitors Bureau (t.y.). Turizm Eğitim ve Geliştirme Vakfı, <https://www.icvb.org.tr/tr/tugev-tr/>
- İstanbul Üniversitesi (t.y.). Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, tanıtım, <https://sosyalbilimlermyo.iuc.edu.tr/tr/content/yuksekokulumuz/tanitim>
- Kahraman, A. (2016). Tekerleği yine ve yeniden icat etmek: dil eğitimi politikaları, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Afro-Avrasya Özel Sayısı:18-25 .
- Kocabaş, İ. (1994). Eğitimde verimlilik için hedeflerle yönetim. *Verimlilik Dergisi*, Milli Produktivite Merkezi, Sayı:1994/2, Ankara: Mert Matbaacılık.
- Kozak, N.. (2020). *Monitör yetiştirme semineri*, içinde, Kozak, N. (Editör), Online Türkiye turizm ansiklopedisi, <https://www.turkiyeturizmansiklopedisi.com/monitor-yetistirme-semineri> (Erişim tarihi: 09.10.2023).
- Marmara Üniversitesi (t.y.). Eğitim-Öğretim bilgi sistemi, Sosyal Bilimler Yüksekokulu, Turizm ve otel işletmeciliği, <https://meobs.marmara.edu.tr/ProgramTanitim/sosyal-bilimler-meslek-yuksekokulu/onlisans-2-yillik-turkce-132-171-0>
- Mersin Üniversitesi (t.y.). Sosyal Bilimler Yüksekokulu, tanıtım sayfası, <https://www.mersin.edu.tr/akademik/sosyal-bilimler-meslek-yuksekokulu>
- Mersin Üniversitesi (t.y.). Turizm fakültesi, <https://www.mersin.edu.tr/akademik/turizm-fakultesi>
- Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (t.y.). Muğla Meslek Yüksekokulu, hakkımızda, <https://muglamyo.mu.edu.tr/tr/hakkimizda-993>
- Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi (t.y.). Niğde Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Turizm ve otel işletmeciliği, Genel bilgi, <https://www.ohu.edu.tr/sosyalbilimlermyo/turizmotelismetme/sayfa/genel-bilgi>
- Olalı, H. (1973). *Turizm eğitim ve öğretimi*, İktisadi Coğrafya ve Turizm Enstitüsü Konferansları, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İstanbul: Güler Matbaası.
- Olalı, H. (1982). *Turizm olayı-Turizmin önemi*, İzmir: Ofis Ticaret Matbaacılık.
- Olalı, H. (1990). *Turizm politikası ve planlaması*. İstanbul: İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayınları
- Olçay, A. (2008). Türk turizmde eğitimin önemi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7(2): 383-390.
- Orhaner, E. ve Tunç, A. (2001). *Ticaret ve turizm eğitiminde özel öğretim yöntemleri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Özdemir, Cezdim. (2020). *Turizm eğitim merkezleri (TUREM)*, içinde, Kozak, N. (Editör), Online Türkiye turizm ansiklopedisi, <https://www.turkiyeturizmansiklopedisi.com/turizm-egitim-merkezleri-turem> (Erişim tarihi: 09.10.2023).

- Özdoğan, O.N. ve Çavuş, Ş. (2009). *Türkiye’de turizm eğitiminin yapısı ve gelişimi*. Ş. Çavuş, Z. Ege ve O.E. Çolakoğlu, (Ed.), içinde Türk turizm tarihi yapısal ve sektörel Gelişim (s. 221-253). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Resmi Gazete (1981). Turizm Eğitim Merkezleri Kuruluş Yönetmeliği. Sayı: 17452. Ankara. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17452.pdf>
- Resmi Gazete (2006). 5450 Sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Bağlı Okulların Millî Eğitim Bakanlığına Devredilmesi ile Bazı Kanunlarda ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Sayı: 26069 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/02/20060203-1.htm>
- Resmi Gazete (2013). Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği. Sayı: 28568. Ankara. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/02/20130223-10.htm>
- Resmi Gazete (2014a). Millî Eğitim Şûrası Yönetmeliği. Sayı: 29054. Ankara. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/07/20140708-4.htm>
- Resmi Gazete (2014b). Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği. Sayı: 29217. Ankara. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/12/20141226-25.htm>
- Resmi Gazete (2016). 6764 Sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Sayı: 29913, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/12/20161209-5.htm>
- Resmi Gazete (2017). Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. Sayı: 30019. Ankara. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/03/20170326-2.htm>
- Resmi Gazete (2018). Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Kurumları Yönetmeliği. Sayı: 30388. Ankara. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/12/20141226-25.htm>
- Sezgin, O.M. (2001). *Genel turizm ve turizm mevzuatı*, Ankara: Detay Yayıncılık
- Şahinkesen, A. (1992). *Eğitimde ikili sistem*. Türk Eğitim Derneği. Türkiye’de meslek eğitimi ve sorunları, Bilim Dizisi No.6, Ankara.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (a) (t.y.). Geçmişten Günümüze Millî Eğitim Şûraları, Altıncı Milli Eğitim Şûrası Dokümanları, http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/6_sura.pdf
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (b) (t.y.). Geçmişten Günümüze Millî Eğitim Şûraları, Yedinci Milli Eğitim Şûrası Dokümanları, http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/7_sura.pdf
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (c) (t.y.). Geçmişten Günümüze Millî Eğitim Şûraları, Sekizinci Milli Eğitim Şûrası Dokümanları, http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/8_sura.pdf
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (d) (t.y.). Geçmişten Günümüze Millî Eğitim Şûraları, Dokuzuncu Milli Eğitim Şûrası Dokümanları, http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/9_sura.pdf
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (e) (t.y.). Geçmişten Günümüze Millî Eğitim Şûraları, Onuncu Milli Eğitim Şûrası Dokümanları, http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/10_sura.pdf
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (f) (t.y.). Geçmişten Günümüze Millî Eğitim Şûraları, Onikinci Milli Eğitim Şûrası Dokümanları, http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/12_sura.pdf

- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (g) (t.y.). Geçmişten Günümüze Millî Eğitim Şûraları, Ondördüncü Milli Eğitim Şûrası Dokümanları, http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/14_sura.pdf
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (h) (t.y.). Geçmişten Günümüze Millî Eğitim Şûraları, Onbeşinci Milli Eğitim Şûrası Dokümanları, http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/15_sura.pdf
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (ı) (t.y.). Geçmişten Günümüze Millî Eğitim Şûraları, Onaltıncı Milli Eğitim Şûrası Dokümanları, http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/16_sura.pdf
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2547&MevzuatTur=1&MevzuatTip=5>
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (a) (t.y.). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Erişim adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Kalkinma_Plani_Birinci_Bes_Yillik_1963-1967.pdf
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (b) (t.y.). İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Erişim adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/ikinci_Bes_Kalkinma_Plani-1968-1972.pdf
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (c) (t.y.). Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, Erişim adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Yeni-Strateji-ve-Kalkinma_Plani_Ucuncu-Bes-Yil_1973_1977.pdf
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (d) (t.y.). Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, Erişim adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Dorduncu-Bes-Yillik-Kalkinma_Plani_1979_1983.pdf
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (e) (t.y.). Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Erişim adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Besinci-Bes-Yillik-Kalkinma_Plani-1985-1989.pdf
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (f) (t.y.). Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, Erişim adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Altinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-1990-1994.pdf
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (g) (t.y.). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Erişim adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Yedinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-1996-2000.pdf
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (h) (t.y.). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Erişim adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Uzun_Vadeli_Strateji_ve_Sekizinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-2001-2005.pdf
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (ı) (t.y.). Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, Erişim adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Dokuzuncu_Kalkinma_Plani-2007-2013.pdf
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (i) (t.y.). Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, Erişim adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Onuncu_Kalkinma_Plani-2014-2018.pdf
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (j) (t.y.). Onbirinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Erişim adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (t.y.). Turizm Eğitimi Daire Başkanlığı görevleri, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, <https://aregem.ktb.gov.tr/TR-11830/turizm-egitimi-dairesi-baskanligi.html>.

- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (t.y.). Mesleki Turizm Eğitimi ve Başvurusu <https://aregem.ktb.gov.tr/TR-13202/mesleki-turizm-egitimi-ve-basvurusu.html>
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2017). 3. Turizm Şurası: Turizm Eğitimi, İstihdamı ve Turist Rehberliği Komisyonu Raporu, 1-3 Kasım 2017, Ankara. Erişim adresi: <https://turizmsurasi.ktb.gov.tr/TR-204583/turizm-egitimi-istihdami-ve-turist-rehberligi-komisyonu-.html>
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (t.y.). Mesleğim Hayatım, Alan dal Listesi, https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/photos/2022/02/23/34-alan-184-dal-listesi_pdf_62166c70c0c59.pdf
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Mesleki Eğitim Haritası (t.y.). Türkiye Geneli Alan detayları, <http://meslekiegitimharitasi.meb.gov.tr/alanbilgi.php>
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (t.y.) Yaygın Eğitim Programları, <https://e-yaygin.meb.gov.tr/pagePrograms.aspx>
- T.C. Turizm Bakanlığı (1998). Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. yılı 1. Turizm Şurası: alt komisyon raporları genel kurul görüşmeleri ve 1. Turizm Şurası kararları: 20-22 Ekim 1998, Ankara.
- T.C. Turizm Bakanlığı (2002). 2. Turizm Şurası: alt komisyon raporları genel kurul görüşmeleri ve 1. Turizm Şurası kararları: 12-14 Nisan 2002, Ankara.
- Timur, A. (1992). *Türkiye'de turizm eğitiminin yapısı, uygulanan politikalar ve sonuçları*. Turizm Eğitimi Konferansı/Workshop, 9-11 Aralık Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü Yayını.
- Toker, A. (2018). *Türkiye'de Bir İlk: Ankara Otelcilik Okulu (1961-1974)*. Düünden bugüne Türkiye'de turizm kurumlar kuruluşlar turizm bölgeleri meslekler (pp.565-602), Yıkılmazlar Basın Yayın.
- Trabzon Üniversitesi (t.y.). Turizm ve Otelcilik Meslek Yüksekokulu, hakkında, <https://turizm.trabzon.edu.tr/S/3770/turizm-ve-otelcilik-meslek-yuksekokulu>
- Trakya Üniversitesi (t.y.). Edirne Sosyal Bilimler Yüksekokulu, hakkımızda, <https://esbmyo.trakya.edu.tr/pages/hakkimizda>
- Tuncer, K. (2022). *Lise düzeyinde mesleki turizm eğitimi ve işletmelerde beceri eğitimi yapan öğrencilerin yeterlilikleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tüylüoğlu, T. (2003). *Türkiye'de turizm eğitiminin niteliği*, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünlüöner, K. (1990). *Turizmin iktisadi kalkınmaya etkileri ve Türkiye'nin Cumhuriyet dönemi turizm politikaları*, Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünlüöner, K. ve Boylu, Y. (2005). "Türkiye'de yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimindeki gelişmelerin değerlendirilmesi", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(12), 11-32.
- Üzümçü, P. T., Bayraktar, S. (2004). *Türkiye'de turizm otel işletmeciliği alanında eğitim veren yükseköğretim kuruluşlarındaki eğitimcilerin turizm mesleki eğitiminin etiksel açıdan incelenmesine yönelik bir alan araştırması*, 3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi. (25-26 Kasım) Eskişehir.
- Yükseköğretim Kurulu (t.y.). Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, Öğrenci İstatistikleri, 2022-2023 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri, <https://istatistik.yok.gov.tr/>.